

Martha Bibescu

figuri
&
clipe

UN SACRIFICIU REGAL

Ferdinand al României

urmat de
CUVÎNTĂRI ȘI DOCUMENTE
ALE REGELUI FERDINAND

compania

Martha Bibescu

UN SACRIFICIU REGAL

Martha Bibescu

figuri & clipe

UN SACRIFICIU REGAL

Ferdinand
al României

Traducere de Maria Brăescu

urmat de
CUVÎNTĂRI ȘI DOCUMENTE
ALE REGELUI FERDINAND

compania

Macheta și realizarea : compania

Ilustrația copertel : fotografii ale regelui Ferdinand

Selecția textelor : Petru Romoșan

Redactarea : Adina Kenereș

**Culegere și procesare computerizată : Liliana Marinescu și
Bogdan Constantinescu**

Corectură : Mihaela Popescu

Procesare filme : ZOOM-Soft

Tipărit la Imprimeriile Media PRO Brașov

ISBN : 973-8119-10-3

Titlul original : *Une Victime royale : Ferdinand de Roumanie*

© Les Amis d'Édouard, 1927

© compania, 2000 pentru prezenta versiune în limba română

Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16, Sector 1, 71149 București

Tel. : 211 59 64 Fax : 211 59 48

Departamentul difuzare Tel. : 210 66 90 210 61 94

e-mail : compania@fx.ro <http://freeweb.fx.ro/compania>

Cuprins

UN SACRIFICIU REGAL

9

CUVÎNTĂRI ȘI DOCUMENTE ALE REGELUI FERDINAND

55

Cuvîntare la Jurămîntul ca Rege **57** Proclamație la declararea războiului pentru întregirea Neamului **59** Cuvîntare către ostași pe frontul Armatei a II-a (fragment) **62** Înalt ordin de zi **63** Scrisoare către Administratorul Domeniilor Coroanei **65** Proclamație **67** Cuvîntare la masa solemnă din ziua intrării triumfale în București **69** Cuvîntare la masa din ziua înmînării actului de unire de la Alba-Iulia **76** Cuvîntare la Academia Română **80** Scrisoare către Președintele Consiliului de Miniștri cu privire la libertatea alegerilor **85** Cuvîntare la învestitura Mitropolitului Primat Dr Miron Cristea și întărirea Mitropolitului Vladimir de Repta al Bucovinei și Ignațiu Papp, Episcop al Aradului **87** Cuvîntare la inaugurarea Universității românești din Cluj **93** Cuvîntare la Mănăstirea Putna **99** Cuvîntare către recruții din Basarabia și Bucovina **105** Cuvîntare la solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealului **108** Cuvîntare la inaugurarea Universității din Cernăuți **111** Cuvîntare la congresul agronomilor **115** Documentul Încoronării **117** Proclamația Majestății Sale Regelui către popor **120**

Notă asupra ediției

Un sacrificiu regal — Ferdinand al României a cunoscut câteva ediții în Franța anilor '20, mai întâi ca text independent (la Editura Champion), apoi într-un volum cuprinzând portretele a patru personalități (la Editura Grasset). O traducere nesemnată în limba română, tipărită în 1930, la București, la Editura « Cultura națională », alături figurii regelui Ferdinand un omagiu adus de Martha Bibescu lui Anatole France, într-un volum intitulat *Două portrete*.

La câteva decenii distanță, ni s-a părut că evocarea figurii regale ar putea fi îmbogățită de o selecție din cuvântările și documentele lui Ferdinand I, apărute în 1922 la Fundația culturală Principele Carol. Lor li s-au adăugat texte legate de încoronare. Dincolo de rigorile genului, se aud astfel « vocea » suveranului și ecoul evenimentelor care îi conturează statura exemplară.

Aceste texte au fost transcrise întocmai, respectându-se chiar și regimul majusculilor, dar unele grafii de epocă au fost înlocuite cu forme moderne ; s-au efectuat, de asemenea, corecturi minore de literă și de punctuație. Toastul regelui Ferdinand în cinstea reprezentanților puterilor aliate, în limba franceză în original, a fost tradus într-o notă.

UN SACRIFICIU REGAL

Ferdinand
al României

Celor ce nu au vreo predispoziție specială le vine greu să afle dacă au avut de-a face în viață cu un sfânt, mai ales dacă acel sfânt a trăit ascuns sub cele mai înșelătoare aparențe, dacă ocupația lui a fost aceea de rege, iar principalul său merit a fost cumințenia. Omul a cărui viață mă încumet s-o povestesc în câteva rînduri era de o simplitate atît de mare, atît de firească, încît mi-ar reproșa, desigur, mirat și sincer mîhnit, cele ce voi scrie despre dînsul. A trăit nu numai ignorat de ceilalți, ci și ignorîndu-se pe sine — trăsătură eternă a perfecțiunii. La un bărbat pe care funcția îl expune celor mai grosolane lingușiri, precum și amabilităților celor mai delicate și mai meștere în a corupe sufletul, această modestie

neclintită de-a lungul anilor constituie ea însăși un miracol. Înainte de a încerca să explic ceea ce citez să numesc sfîntenie, voi spune mai întîi cine era, de unde venea și cum m-am aflat în calea sa, spre uimirea mea și buna așezare a întregii mele vieți.

« Ferdinand-Victor-Albert-Meinrad, născut la Sigmaringen (Germania), în 24 august 1865, fiul prințului Leopold de Hohenzollern și al Antoniei, infantă a Portugaliei. Prinț moștenitor al României. »¹ De ce al României ? E cale lungă de la acel domeniu seniorial din Sigmaringen la cîmpiile Dunării de Jos ; la vremea migrației lor, lebedelor le trebuie cîteva zile pentru a coborî de pe înălțimile unde se află izvoarele pînă la acest șes. Ce i-a putut hotărî pe părinții săi să-l lase să plece spre acest loc necunoscut : o Coroană străină ? Candidatura tatălui său, prințul Leopold, la tronul Spaniei nu izbîndise. Braganța, familia mamei sale, tocmai pierduse imperiul Braziliei. Ce soartă îl mîna ? Ce-aș putea să spun ? Cînd prințul Ferdinand, trecut de 20 de ani, a urmat calea lebedelor, eu nu mă născusem încă.

¹ *Almanahul Gotha.*

Cînd i se rostește prima oară numele în fața mea, am 4 ani, mă pasionează florile, zînele și greierii. Vorbesc cu florile, zînele mă ascultă, eu ascult greierii și aud aceste silabe ca vrăjite : « Fer... di... nand »¹ într-o poiană verde, umedă, fermecată. Poiana se întinde pe povîrnișurile Carpaților, între două păduri locuite de veverițe, un loc neasemuit de frumos unde mergeam să culeg flori cu bătrîna mea doică. Poiana există încă ; tăblița pe care Consiliul comunal din Sinaia a avut fericita inspirație s-o pună într-o zi acolo nu s-a mișcat : acest loc se cheamă și azi « Poiana prințului Ferdinand ».

În acest regat singuratic, în care vorbeam cu florile mai înalte decît mine și auzeam croncănind corbii, de care eram sigură că-mi aduc vești bune, acolo, printre cosași și fluturi, mă duceam, însoțită doar de bătrîna mea zînă, doica mea, să-l întîmpin pe Făt-Frumos. Aș fi putut, ar fi trebuit să-l văd trecînd prin poiană. Ea ținea oarecum de parcul regal din Sinaia, un parc fără ziduri, fără paznici, deschis tuturor, situat la mică distanță de Peleş, unde trăia el atunci alături de unchiul său, regele Carol, și de

¹ Textul francez valorifică decupajul fonetic al numelui, în care « fe » (silabă incompletă) este asimilat cuvîntului *fée* (« zînă »).

mătuşa sa, Carmen Sylva. Imaginaţia mea de copil nu mă înşelase. Pe atunci, prinţul Ferdinand era încă un tânăr foarte chipeş. Cîţiva ani mai târziu, chipul său va suferi o malformare neobişnuită, rămînînd cu totul lipsit de har : în urma unei boli grave, avea să-şi piardă frumuseţea în chip misterios, înainte chiar de a-şi fi pierdut tinereţea. Dacă ar fi trecut prin poiană în timp ce eu vorbeam cu florile, ce-aş fi văzut ? Un locotenent de vînători de munte, în ţinuta de vară ; el ar fi văzut o fetiţă pe care doica o ţinea de mîină ca să nu se înece în marea de margarete. Poiana care-i purta numele şi-ar fi pierdut înţelesul mistic, iar eu nu l-aş fi regăsit mai târziu, într-o altă poiană din Alpi, de lîngă mănăstirea din Einsiedeln, din Elveţia, loc de pelerinaj unde strămoşul lui, Sfîntul Meinrad, îi creştinase pe munteni, îmblînzise fiarele pădurii şi trăise într-o colibă, avînd doi corbi drept paznici şi o veveriţă drept prietenă.

Pe o parafă care descrie un fel de peisaj japonez în jurul semnăturii sale, silabisesc : « Ferdi-nand, prinţ al Ro-mâ-ni-ei ». Ştiu să citesc, iar fotografia e semnată. Fac cunoştinţă cu această

scriitură bizară, pe care o voi revedea de atâtea ori, și cu frumosul chip pe care nu-l voi revedea niciodată. În anul acela, noi am plecat în Franța ; tata tocmai fusese numit ministru al României la Paris, iar în salonul în care sînt trimisă dis-de-dimineată să-mi învăt fabulele, departe de sala de studiu în care sora mea își clămpăne lecția de pian, stau solemn, față în față, pe șemineu, fotografiile suveranilor pe care îi reprezintă tata : regele Carol, cu barba lui deja căruntă, și regina Elisabeta, cu părul scurt. Ceva mai jos, pe o măsuță, se află portretul moștenitorului lor. La ora aceea matinală, intrînd în salon ca să învăt *Animalele bolnave de ciumă*¹, am surprins-o de multe ori pe Suzana, camerista bască, încremenită în extaz, cu pămătuful de praf în mîină, dinaintea portretului acelui tînăr necunoscut. De la ea aflu că e frumos și că există oameni care se logodesc cunoscîndu-se doar din fotografii.

« Atît de tînăr și are deja epoletți ! », oftează Suzana, sensibilă la însemnele militare, ca toate sufletele simple. Și adaugă : « Cu un așa chip, dacă m-ar cere de nevastă, n-aș zice nu,

¹ *Les Animaux malades de la peste*, una din cele mai cunoscute fabule ale lui La Fontaine (prima din Cartea a șaptea).

domnișoară ! » Îl numea « idealul » său, cuvînt de neînțeles pentru mine, dar care-mi plăcea. Într-o zi, mama a adus o a patra fotografie în salon și a pus-o în fața celei a prințului Ferdinand. Era portretul unei tinere blonde cu care el avea să se căsătorească : prințesa Maria. Din ziua aceea, Suzana șterse cu nepăsare praful de pe cele patru fotografii și nu se mai opri în fața nici uneia.

Anul în care ne-am întors în București, cînd tata a fost numit ministru de Externe, a fost tocmai anul în care prințul Ferdinand a făcut acea febră tifoidă din care s-a crezut că nu va mai scăpa cu viață : boala care avea să facă din el alt om. Îmi amintesc că am auzit bătînd clopotele tuturor bisericilor din oraș trei zile la rînd ; obștea era chemată la rugăciune pentru Moștenitorul aflat în primejdie de moarte. Dintr-un ceas în altul, putea sosi vestea sfîrșitului fatal. La masă, tata primea telegrame : buletinele medicale erau citite cu glas tare. S-a pus problema regenței. A fost vorba să fie chemat din Germania fratele mai mic al lui Ferdinand, prințul Carol-Anton. Fiul unic pe atunci al moștenitorului, Carol, nu avea decît 5 ani, iar regele domnitor era deja bătrîn. Tata, la fel de îngrijorat ca atunci cînd unul dintre noi era

bolnav, spunea mereu că o dinastie străină este o plantă fragilă, vorbă al cărei înțeles aveam să-l pătrund mai târziu și care a contribuit la imaginea mea despre acest « deșrădăcinat », despre acest « transplantat » tot atît de delicat ca unele plante din flora alpină pe care el avea să mă învețe s-o cunosc. Mai mult de o lună, viața noastră a fost, ca să zic așa, legată de a lui ; în camera copiilor, ne rugam, dimineța și seara, pentru el. Prințul se însănătoși, iar noi îi arătarăm recunoștință Domnului, căci rugăciunile noastre îl salvaseră. Se întremă încet, iar boala îl întoarse de cîteva ori. Cînd veni vara, îl aduseră de la București la Sinaia. Acolo l-am zărit pentru prima oară într-o trăsură ce trecea chiar pe drumul de lîngă poiana fermecată. Era atît de palid, de urîțit, atît de îmbătrînit, cu chipul îndesat pînă la urechi și ceafa complet cheală, cu barbă – cum nu mai purtase nicio dată – în sfîrșit, atît de schimbat, încît mă cuprinse disperarea. Nici Suzana, darămite eu, nu și-ar fi recunoscut în el idealul. Principele Ferdinand avea să trăiască, dar tînărul din frumoasa fotografie părăsise pentru totdeauna această lume. Încercam să mă conving că-l voi revedea cînd se va însănătoși pe deplin ; am început chiar să cred că, dacă s-ar rade, scăpînd

de barba aceea urâtă, i-aş regăsi frumuseţea pierdută.

În toamna aceea, am răcit şi m-am îmbolnăvit la Sinaia. Doctorul care mă îngrijea era şi doctorul Curţii ; îi ceream veşti de la castel şi, într-o zi, mi-am luat inima în dinţi şi i-am spus că noi, copiii, o să-i trimitem o jalbă prinţului rugîndu-l să-şi radă barba. Spusele mele au fost transmise, căci a doua zi am primit de la doctorul Romalo această explicaţie : prinţul Ferdinand îmi trimitea vorbă că îşi lăsa barbă ca să semene cu voievozii noştri din vechime, care sînt toţi zugrăviţi cu barbă pe pereţii bisericilor. Acest răspuns, care îmi măgulea patriotismul, m-a mulţumit şi am renunţat pentru totdeauna la idealul Suzanei.

În bărbatul acela din trăsură, abia sculat după boală, văzusem pentru prima dată victima sub adevărata ei înfăţişare. Nu bănuiam atunci ceea ce aveam să aflu cu timpul – eram prea tînără. Nu ştiam că, pentru a săvîrşi ceva măreţ în lumea asta, experienţa ne arată că trebuie să aibă loc fără greş, în chip stupid, un sacrificiu uman. Atîta vreme cît jertfa nu se face, cît

mielul se împotrivește, destinul nu se poate împlini. Cînd am înțeles că Ferdinand al României avea să fie cel sacrificat, instinctul mi-a spus că țara mea va izbîndi în război, că își va înfăptui unitatea națională, că va redeveni ca un trup stăpîn pe membrele sale. Dar mi-au trebuit mulți ani pentru a ajunge să înțeleg condiția acestei împliniri, acest lent martiriu, acest sacrificiu cumplit și adesea lipsit de măreție. Nu am descoperit ușor ceea ce nimeni încă n-a ghicit ; am șovăit adesea dinaintea unor impresii fugare și-apoi dinaintea unei certitudini nesăbuite ale cărei consecințe mă înspăimîntau. Din milă pentru el, n-am vrut să cred că trebuia să bea acest pahar, apoi încă unul, pentru ca ursita să se împlinească.

Încerc astăzi să-mi rechem amintirile și să reconstitui felul în care, prin trăirile mele copilărești — unele frivole, altele grave —, prin convorbiri prietenești, apoi prin confidențele învăluite într-o desăvîrșită sfială sufletească, am ajuns cu încetul și cu stîngăcie, prin mii de ocolișuri și mii de reveniri, la concluzia necesară că el era omul hărăzit acestui destin. Căutînd repere în trecut, regăsesc cîteva împrejurări întîmplătoare care mi-au trezit prima bănuială, apoi cîteva fapte care mi-au con-

firmat-o și m-au condus, încetul cu încetul, la a admite inadmisibilul, la a recunoaște față de mine însămi condiția supraomenească ce i s-a dat.

Cînd l-am văzut trecînd în trăsură, palid, înfricoșător, asemenea unui bătrîn, aveam 11 ani. Aveam 12 atunci cînd m-am aflat cu adevărat în preajma lui, cînd am trăit aproape de el cîteva săptămîni, în acea intimitate pe care o creează o călătorie cu vaporul, vacanța, excursiile și jocurile în aer liber. Mama, surorile mele și cu mine veniserăm să petrecem vacanța de Paști la Constanța, pe malul Mării Negre. Prințul Ferdinand și prințesa Maria se instalaseră la bordul iahtului regal. Mai tîrziu, regelui Ferdinand îi plăcea să-mi amintească vîrsta pe care o aveam atunci și l-am auzit adesea spunînd aceste lucruri unor ființe pe care le-ar fi putut uimi purtarea lui părintească față de mine. Sînt convinsă că prietenia pe care mi-a arătat-o — lucru ciudat — încă de pe atunci nu avea prea mult de-a face cu persoana mea, ci cu vîrsta pe care o aveam. Ceea ce îi plăcea la mine era copilăria. Pentru bărbatul acesta de o timiditate extraordinară, fără leac, prezența unui copil era o binecuvîntare. Eram cu siguranță singura ființă omenească de pe vapor de care nu se temea, singura care îl

liniștea. De unde îi venea spaima de oameni, o adevărată calamitate în situația lui ? Cine nu l-a cunoscut nu și-ar putea imagina ce nenorocire poate fi timiditatea atunci când timidul e chemat, prin natura poziției sale, să facă zilnic gesturile de autoritate, de prioritate pe care i le cere rangul. Sînt sigură că nu exagerez spunînd că, pentru acest prieten al umbrei și al tăcerii, pentru acest om care se voia cît mai șters, pentru această ființă delicată, a trece înaintea femeilor, a o lua peste rîndul bătrînilor, a fi servit înaintea oaspeților, a auzi oamenii adresîndu-i-se în termeni hiperbolici — « Monse-niore », « Alteța Voastră Regală » și mai tîrziu « Maiestatea Voastră » — constituiau tot atîtea mici, dar dureroase suplicii. De aceea nici nu intra într-un salon altfel decît pieziș, ca și cum umărul său stîng s-ar fi scuzat pentru ceea ce umărul drept era silit să facă ; de aceea se înroșea atunci când saluta pe cineva ; de aceea dădea impresia că se rușina de fiecare dată când își acoperea capul înaintea celorlalți. Secretul acestei jene atît de evidente pe care i-o crea obligația de a se comporta ca un rege se afla în conștiința sa și în buna lui educație. Era profund creștin, iar creștinismul e o democrație ; fusese educat pentru a fi un gentilom, adică exact

opusul unui rege. În ierarhia pămîntească, un şef de stat nu trebuie să țină cont de nimeni. Pentru un preşedinte de republică, lucrul e trecător : el va putea reveni la bunele maniere după patru sau şapte ani. Dar pentru un rege, nebunia de a te comporta ca şi cum ai fi altceva decît un om, ştiind prea bine că om eşti, nu va înceta decît odată cu viaţa. Aici ating una din cauzele adînci ale nenorocirii sale. Natura nu-l făcuse apt să se bucure de înjosirea oamenilor ; nu găsea nici o fericire în a atîta vanitatea femeilor şi a bărbaţilor oriunde se ducea, nu gusta spectacolul pretenţiilor lor stîrnite, al josniciilor, al răutăţilor, al egoismului lor, toate însutite de prezenţa sa. Suferea de hidoşenia sentimentelor pe care le provoca. Nu era făcut să devină acea maşinărie bună să-i umilească pe cei mari, care este un monarh. Nu era născut pentru a fi rege. La naşterea sa, nimeni nu a ştiut că asta îi va fi soarta. Clopotele de la Sigmaringen au bătut în ziua de 24 august 1865 pentru fiul cel mic al unei familii princiare cunoscute. Aducîndu-l pe lume, buna prinţesă Antonia credea că-l va ţine pentru totdeauna pe lîngă dînsa, în vechea Prinzenhaus, o blîndă casă germană cu înfăţişare modestă, zidită la umbra provincială a turnurilor unui mare castel nelocuit.

Ferdinand de Hohenzollern nu și-a cunoscut și nu și-a acceptat destinul decât în jurul vârstei de 20 de ani, atunci când formarea lui morală era încheiată. Printr-o ciudată nenorocire, România, începînd cu primul rege constituțional, părea că nu poate beneficia de principiul eredității care, după atîtea vicisitudini politice, adusese pe tron această dinastie străină. Regina Elisabeta nu avusese decât un copil, o fiică ce murise de mică. Abia după o lungă serie de speranțe înșelate, suveranii României se hotărîseră să facă apel la nepoții lor de frate. Cel mai mare, prințul Wilhelm de Hohenzollern, refuzase. În locul lui fu trimis al doilea fiu : Ferdinand-Victor-Albert-Meinrad.

Iată cum acest prinț atît de instruit, destinat vieții pașnice dintr-un domeniu seniorial, un amator de plimbări lungi, pasionat de botanică, iubitor de autori latini și prețuind înainte de toate plăcerile liniștite ale unor lecturi neînterupte, s-a pomenit, de pe o zi pe alta, în cea mai stranie situație cu putință : aceea de a fi rege într-o țară străină. El, căruia i s-ar fi potrivit atît de bine cuvintele Sfîntului Ioan : « El este credincios și drept »¹, va trebui să se prefacă, să

¹ 1 Ioan 1,9.

mintă, să pretindă lucruri în care nu crede, iar această falsitate, atît de necesară, îl va însoţi în toate faptele vieţii pînă la moarte. El va trebui să pretindă că nu e cîtuşi de puţin german, ci român ; el, un catolic fervent, va trebui să se pretindă protectorul unei Biserici schismatice ; va trebui, mai ales, să pretindă că e altceva decît un om, iar dintre toate prefăcătoriile, aceasta va fi cel mai greu de îndurat pentru sufletul său curat. Cînd o tînă ră americană, ce îl pîndea în pădurea de la Sinaia, a sărit într-o rîpă cu riscul de a-şi frînge gîtul pentru a avea privilegiul de a strînge mîna unui rege, acesta nu s-a putut împiedica să strige : « Dar nu sînt decît un om ! » Timiditatea lui de neînvins, aceea care îl face să meargă pieziş, care îi dă cînd fiori reci, cînd fierbinţi, care îl face să clipească des şi îi strîmbă gura, care îi impune o mimică de neînţeles, este manifestarea exterioară a neaşeazării în care se zbate sufletul lui. Această stînjeneală îngrozitoare este amplificată de sentimentele pe care le ghiceşte la toţi cei ce se află în preajma lui. Se ştie neînţeles, ridicol în faţa lor şi, în acelaşi timp, îi vede repezindu-se, înghesuindu-se, umilindu-se ca să-l servească. Îi este ruşine pentru ei mai mult decît pentru sine. Dacă roşeste atît de des pînă la urechi şi dacă se tulbură, cine ar

ghici că roșește pentru alții ? S-a născut cu sentimentul demnității umane – or, asta e de-ajuns pentru a nenoroci un rege.

În acea primăvară petrecută la mare, când m-a ales drept tovarășă de plimbare, deși eram foarte tânără, eram deja, vai, o ingrată ca toți ceilalți, sensibilă doar la aparențe ! În ciuda amuzantelor partide de pescuit la care mă lua cu el, a amabilității și a bunătății lui, în ciuda unei curse de homari pe care o organizase pe puntea vasului numai ca să-mi facă plăcere, a concursului de mers de-a-ndăratelea, care mă distrează și azi când îmi aduc aminte, îl iubeam prea puțin, pentru simplul motiv că o preferam pe soția sa, prințesa Maria. Această ființă strălucitoare, cu siguranță cea mai frumoasă prințesă și poate cea mai frumoasă femeie din Europa, era făcută să eclipseze. Cu trecerea anilor, îmi dau seama că și ea a servit scopurile Provi-denței, adăugînd contrastul orbitoarei ei vecinătăți la întunericul pe care acest bărbat îl căuta pentru sacrificiul lui. A fi soțul reginei este un rol greu chiar și atunci când ești rege. El l-a jucat timp de treizeci și șase de ani, fiindu-i recunoscător pînă la sfîrșit celei care îi lăsa lui umbra întreagă pentru că ea era întreaga lumină. La Constanța, în vacanța în care l-am

văzut zilnic pe prințul Ferdinand, i-am câștigat simpatia pe temeiul negativ că nu eram încă mare. Când m-am făcut mare, el mi-a arătat aceeași prietenie pentru că se obișnuise cu mine și pentru că era credincios, minuțios în credința lui, credincios în totul și, mai presus de toate, credincios ființelor, obiectelor, amintirilor, obiceiurilor, tuturor lucrurilor pe care le alese, le iubise sau le suportase deja, pînă acolo încît îndura tirania unui servitor în vîrstă, duhoarea unui cîine bătrîn, inconfortul unei camere vechi — și tocmai acestui credincios avea să i se ceară necredința supremă...

Încerc acum să aleg cîteva din amintirile și imaginile care mi se îmbulzesc în minte, înmulțite de ani. Voi alege întîmplările și împrejurările care m-au marcat cel mai tare, care au contribuit cel mai mult la lenta revelație pe care am avut-o despre caracterul său, la convingerea finală că el a fost acea victimă conștientă căreia trebuie să i se dea înspăimîntătorul nume de martir.

Unele din aceste întîmplări sînt mari, tragice, altele vor părea neînsemnate și chiar hazlii —

toate au contribuit la formarea convingerii mele, pe care știu acum că o împărtășește un popor întreg.

Îmi amintesc de o defilare a trupelor prin fața regelui Carol. Regimentele trec în « ordinea admirabilă » prevăzută de regulament ; cavaleria încheie marșul ; în fruntea ei se află prințul Ferdinand, pe atunci inspector general al cavaleriei. Doamnele se agită în tribune : toată lumea așteaptă să-l vadă trecînd pe moștenitorul tronului. Dar cînd veni momentul să pornească în galop, să-și întoarcă pe jumătate calul și să ajungă în fața regelui cu sabia ridicată pentru a da onorul, acest călăreț mediocru nu-și ia avînt cum trebuie și nu izbutește să facă manevra simplă pe care au făcut-o toți generalii înaintea lui. Pe asfaltul acoperit cu nisip, calul alunecă și se rostogolește la pămînt, tîrîndu-l și pe călăreț. Jandarmii pedestri sar în ajutorul lui, cu prefectul de poliție în frunte. Impasibil, bine înfipt în șa, privind drept înainte, regele Carol primește mai departe defilarea. Răsună două-trei aplauze, mai rele decît tăcerea, atunci cînd prințul se ridică, nevătămat, dar extraordinar de palid și descumpănit. Mulțimea nu-l iubește, nu-l admiră. Ori de cîte ori apare în public, e privit cu neplăcere sau stîrnește rîsul. Se spune că în

timpul unei ceremonii, la Catedrala catolică, o rază de soare nelalocul ei a traversat urechile lui mari, înroșindu-le ca para focului... Căci el are acest defect neobișnuit la români : urechile mari, dezlipite de cap. Asta nu se vedea în frumoasa fotografie de care se îndrăgostise Suzana – poza era făcută din profil. Lumea bună, răutăcioasă, se gîndește la regele Midas, cel cu urechi de măgar. Pentru popor, acesta e un cusur evreiesc. Stîngăcia lui, mersul lui șovăitor vor fi puse pe seama băuturii. Din frumusețea lui atît de repede trecută și atît de complet, am spus deja că nu mai rămăsese nimic. Cînd l-am cunoscut, avea fruntea joasă, brăzdată de riduri timpurii ; părul care îi crescuse după boală nu mai era blond, ci de un castaniu șters, amestecat cu cenușiu ; avea obrazii scobiți, iar ochii lui albaștri, obosiți, străluceau immobili între pleoapele înroșite ; barba nu era frumoasă ; mustățile, îngălbenite de tutun, atîrnau în jos ; mersul și gesturile lui erau sacadate ; șoldurile, prea mari, purtau un trunchi scurt ; bustul scund și picioarele lungi îl făceau să pară mic cînd stătea la masă, pe cal, în trăsură sau în lojă. Nu părea înalt decît atunci cînd era în picioare dar, din pricina meseriei lui, oamenii îl vedeau mai totdeauna așezat. Am spus că nu mai rămăsese

nimic din frumusețea lui ? Îl nedreptățesc, căci îi rămăsese ceva : avea cele mai frumoase mâini din lume. Lungi, spiritualizate, legate – ca niște flori de tulpină – de o încheietură îngustă ; le vedeai rătăcind visător pe mânerul spadelor spaniole, pe catifeaua dalmaticelor. Dar aceste mâini neprihănite erau făcute mai degrabă pentru a ridica sfântul potir decît pentru a mînuî armele. Împreunate, ele aminteau fleșele unei catedrale gotice ; strînse, primeau potirul ; desfăcute, acceptau cuiele. Sfinte mâini ale regelui Ferdinand în care s-a aflat viitorul unui popor, nu vă întoarceți în țărîină înainte de a fi fost binecuvîntate !

Îl revăd, în grădina sa, tăind trandafiri și străduindu-se să nu-i facă rău plantei. Avea metodele lui și folosea un foarfece ingenios, care ținea floarea desprinsă de tijă într-un clește delicat. Îl revăd mai ales în timpul plimbărilor noastre prin munți, explicîndu-mi flora alpină. Cît de mult îi plăceau plantele sălbatice ! Era pentru el mai mult decît un capriciu, o înclinație sau o manie trecătoare : era o adevărată pasiune, perfect rațională. Cunoștințele sale

depășeau știința obișnuită a unui profesor de botanică, ele se apropiau de erudiție. Dar le ținea ascunse, așa cum își ascundea orice formă de superioritate. Înțelesese de mult deosebirea dintre el și cei din preajma lui, această barieră de netrecut pe care educația o pune între ființe, și, întristat de întinderea avantajului său, îl disimula pentru a nu jigni pe nimeni. Toată osteneala pe care și-o dau oamenii pentru a-și scoate în evidență știința el o pune în a și-o ascunde. Impostor din umilință, simula lipsa inteligenței. În cursul unei călătorii în Dobrogea a trebuit să întâlnească un botanist care strângea plante pentru a se lansa într-o pasionantă enumerare de nume latinești, care i-a făcut să rîdă pe ignoranții din suita lui. A trebuit să aflăm că știa greacă abia atunci când, vizitînd săpăturile arheologice de la Istria, conduse de profesorul Vasile Pârvan, s-a lăsat antrenat în a descifra finalul unei inscripții.

A trebuit să-l întâlnească la Paris pe abatele Mugnier¹ și să aibă cu el o convorbire intimă pentru a mărturisi că știa ebraică ; s-ar fi ferit s-o

¹ Abatele Mugnier (1853-1944), figură celebră în mediile aristocratice și literare franceze, a fost unul din marii prieteni ai Marthei Bibescu, cu care a întreținut o vastă corespondență (*n. red.*).

spună dacă ar fi fost de față mai mult de două persoane. Și tot din întâmplare am aflat de la el, într-o bună zi, că îi citea pe Tolstoi și pe Dostoievski în rusă. Se trăda câteodată față de unii străini care îi câștigaseră încrederea.

— Știți despre ce mi-a vorbit regele în cursul audienței mele de rămas bun ? m-a întrebat, impresionat, domnul de Billy, ambasadorul Franței, care părăsea Bucureștiul pentru a se prezenta la Tokio. Despre meritele poeziei lirice japoneze, în comparație cu poezia lirică chineză !

Acest diplomat cărturar era unul din foarte puținii străini care descoperiseră valoarea regelui. Atâtea rafinamente ale spiritului, cultivate pentru lungi ore de răgaz, pentru vaste biblioteci de castel, nu-și găseau rostul în locul și la vremea în care a trăit. Iar el știa asta. Știa că frumoasele lui cunoștințe ar fi disprețuite de cei din jurul său și, cum ele erau, pentru el, demne de respect și iubire, nu voia să riște arătându-le profanilor. Luase obiceiul de a trece sub tăcere tot ce-l interesa cu adevărat, de a nu-și expune gândurile și ajunsese să aibă un tic : repeta de câteva ori la șir cuvintele celui ce-i fusese prezentat, accentuând fraza. Acest tic era atît de bizar, încît străinii erau puși în temă înainte de audiență, căci ar fi putut crede că e vorba de o

păcăleală. Soția unui ministru englez, americană de origine, care avea obiceiul de a le spune oamenilor adevărul în față, auzindu-l repetând de două sau trei ori banala ei frază gata învățată, l-a întrerupt brusc și i-a zis :

— *Now, Sir, let us have a serious talk. And don't repeat what I say !* (« Acum, sire, să vorbim serios. Și să nu repetați ce vă spun ! »)

El se înroșise și se scuzase, pretinzând că în tinerețe trăise alături de surzi și căpătase prostul obicei de a repeta mai răspicat cuvintele lor pentru a-i convinge că îi auzise. Mă tem că explicația aceasta era fantezistă. Renunțase pur și simplu la a-și mai încredința gândurile cuiva. Și, pentru că trebuia să vorbească, descoperise că singurul mijloc de a nu-i nemulțumi pe ceilalți era să repete cuvintele lor.

La trei sau patru ani după ce părinții prințului Ferdinand acceptaseră pentru el succesiunea la tron, în timpul sărbătorilor de Crăciun, prințul îi întâlnește într-o zi în anticameră pe unchiul meu, pe atunci ministru de Război, și pe primul-ministru, Lascăr Catargiu. Le făcu semn că avea să le spună ceva și îi conduse cu mare băgare de seamă în apartamentul lui. Judecând după aerul său misterios, miniștrii își imagină că prințul avea să le comunice un

lucru foarte important. Dar mare le fu dezamăgirea cînd pătrunseră în cabinetul său de lucru : prințul le arată, pe masă, un mic pom de Crăciun plin cu jucării și zaharicale, răspîndind o lumină strălucitoare. Brăduțul, cu podoabele lui, fusese trimis din Sigmaringen de buna prințesă Antonia – aceasta era minunea, emoționantă pentru el, pe care avusese naivitatea să le-o arate. Miniștrii făcură cîteva complimente ironice și se retraseră. Acest băiat mare li se părea penibil de pueril ! Le arătase chiar străfundul sufletului său, fără să le trezească însă nici cea mai mică simpatie. Învățase pe socoteala lui că amintirile din copilărie nu se transmit de la o rasă la alta. În majoritatea țărilor latine, pomul de Crăciun este înlocuit cu ieslea, iar în România, cu Steaua copiilor care merg din casă în casă.

În acea zi, acest exilat – căci toți regii sînt niște exilați, chiar și cei ce rămîn pe tron – a trebuit să înțeleagă că va fi și un expatriat. Născut prinț german, german va rămîne. Sub această Coroană străină, cerută de trufia și răutatea oamenilor, care au nevoie, pentru a fi guvernați, să facă dintr-un om un rege, el va continua să fie « credincios și drept », întru totul fiul părinților care i-au dat viață ; dar și fiu

al comitatului german în care a văzut lumina zilei. Prinț al României va fi Carol, fiul său, pentru că el s-a născut într-o vale din Carpați și pentru că tot acolo s-au născut amintirile sale din copilărie. Ferdinand va fi rege al României, fără să fi fost vreodată prinț al României altfel decît cu numele. Aici se află de fapt una din sursele dramei : această patrie, căreia îi va jertfi tot ce-i este mai drag, toată ființa sa, poate chiar și speranța mîntuirii sale, nu este patria lui. L-am văzut nu o dată pe regele Ferdinand la pomul tradițional de Crăciun, în mijlocul familiei sale – ochii i se umpleau de lacrimi atunci cînd se deschideau ușile și se vedea bradul împodobit. Era pentru el cea mai înduioșătoare clipă din an, cea în care sărbătorea neștiut geniul pămîntului său natal, păstrînd în suflet vechiul cîntec al copilăriei germanice : *O Tannenbaum ! O Tannenbaum ! Wie grün sind deine Blätter !*

Patria înseamnă copilăria : omul, pînă în ultima clipă a vieții, nu e legat decît de amintirea primelor sale zile. Fără îndoială că a fost nevoie, pentru ca destinul să se împlinească, cu prețul celui mai crud sacrificiu, ca regele care a luptat împotriva Germaniei să fie tocmai un rege născut în Germania, venit din

Germania, ca urmaș colateral al unchiului său, iar nu primul rege, cel care a venit să-și încerce norocul primind această Coroană, și nici următorul, care, născut în România, va putea să se creadă român. Ferdinand singur îndeplinea întocmai condițiile sacrificiului. Regele Carol venise în țară, chemat de politicieni, pentru a pune capăt îndelungilor dezbinări create de tronul pentru care se sfișiau cîteva familii. Bismarck, după ce-l sfătuisese mai întîi să nu se aventureze, sfîrșise prin a-i spune : « Duceți-vă ! Va fi oricum o frumoasă amintire din tinerețe ! » Și iată că aventura devenise o domnie prosperă de patruzeci de ani. Dar toată bucuria reușitei îi revenise unchiului, Întemeietorului, care avusese vocație. Era evident că nepotul n-o avea. În monarhiile moderne, în care voința unui partid politic înlocuiește în general porumbelul lui Clovis¹, consimțămîntul unuia atrage după sine pe cel al întregii familii. Victimă a unei vocații regale silite, regele Ferdinand n-ar fi fost destul de sacrificat dacă ar fi iubit regalitatea. Dar cerințele destinului nu s-au mărgi-

¹ Clovis (465-511), întemeietor al Regatului franc. Creștinat la Reims (cca 498), el ar fi fost miruit, după o legendă, cu untdelemnul sfințit adus din ceruri de un porumbel alb (*n. red.*).

nit la lucrurile pămînteşti : trebuia ca regele să fie credincios şi evlavios pentru ca tortura să cuprindă şi cerul. Din acest catolic practicant, raţiunea de stat va face, de şase ori la rînd, un sperjur, căci el va avea şase copii. Căsătorit cu o prinţesă protestantă, el a trebuit să jure în faţa altarului, în ziua nunţii, că-şi va creşte copiii în credinţa catolică, apostolică şi romană. Şi-a călcat prima oară jurămîntul la botezul primului său fiu, Carol. Constituţia română îi permite să-şi păstreze credinţa în care s-a născut, dar îi cere să încalce legea. Roma, binevoitoare cu acest descendent al unei ramuri a familiei de Hohenzollern fidele Bisericii Catolice, familie în care sfinţenia este o tradiţie, întîrzie cumplita pedeapsă pînă la naşterea celui de-al doilea copil, prinţesa Elisabeta. Ferdinand speră să-şi salveze fiica. O luptă cruntă se încinge în jurul leagănului prinţesei, dar miniştrii nu cedează şi, de această dată, Roma condamnă. Prinţul Ferdinand este excomunicat şi lipsit de Sfînta Cuminecătură. Cei care l-au văzut în această perioadă îndepărtată a vieţii sale, cei ce au asistat la tragica sa zbatere mi-au povestit totul. De acum înainte, sufletul lui va purta, la fiecare naştere, doliul credinţei sale. Ştie că a comis un păcat

de moarte și duce după sine, în înfricoșătoarele ținuturi ale gândurilor lui, sufletele nevinovate ale celor șase copii ai săi.

Sfinte Meinrad, *ora pro nobis*¹.

Am fost la mănăstirea din Einsiedeln într-o zi de vară, pe când mă aflam în Alpi. Am citit în ghidul pelerinilor că « Sfântul Meinrad era un pustnic din familia de Hohenzollern. El a fondat mănăstirea din Einsiedeln, Maica-Domnului-a-Pustnicilor, pe coasta muntelui Etzel. Tot el a zidit o capelă pentru o icoană făcătoare de minuni a Sfintei Fecioare pe care i-o dăruise Sfânta Hildegard, stareța din Zürich. A fost ucis de doi tâlhari pe la 861. Doi corbi, pe care sfântul îi domesticise, i-au urmărit pe asasini pînă la Zürich, unde aceștia au fost prinși și executați chiar pe locul unde se află astăzi Hotelul Corbului ».

Cînd am început să-l cunosc, prințul Ferdinand îndurase deja prima parte a patimilor sale. Să ne închipuim cu ce greutate apasă asupra unui suflet ca al său unsprezece veacuri de catolicism. Acest suflet se prăbușește sub povară și nu se va mai ridica niciodată. Mînia Romei se va mai îmblînzi cu trecerea anilor și datorită schimbărilor pe care războiul le va

¹ Roagă-te pentru noi (n. trad.).

aduce în relațiile dintre România și Vatican ; dar pentru fiul care a păcătuit față de mamă, iertarea nu este totdeauna o consolare suficientă. În mijlocul unei familii numeroase, compuse dintr-o soție protestantă și copii ortodocși, el va trăi într-o cumplită singurătate, despărțit de ei prin triplul zid al educației, religiei și naționalității. Nu poate, nu trebuie să transmită aceste lucruri fiilor și fiicelor sale. Căci legea ajunge la o monstruozitate : acest tată, care-și iubește copiii din tot sufletul, a trebuit să se mărginească a le da viață și nimic mai mult, nimic din ceea ce constituie pentru el prețul vieții. Așa o cere Constituția țării, care are pretenția de a face români din acești germani, prin miracolul transsubstanțierii¹, pentru a scăpa România de nenorocirea care a distrus Polonia : rivalitățile dintre familiile domnitoare. Iată deci că, pentru a răscumpăra păcatele noastre, acest străin va deveni jertfa ispășitoare de care are nevoie poporul pentru mîntuirea sa. Iar el trăiește de pe acum ca un singuratic, pregătindu-se să-și îndure soarta.

¹ Prefacerea miraculoasă a pîinii și a vinului din cuminătură în trupul și sîngele lui Iisus Hristos (*n. trad.*).

N-am intrat niciodată în biroul lui, în care stă singur cu cărțile și câinii lui negri, fără să-mi vină în minte coliba pustnicului de pe coasta muntelui Etzel. Pe masa lui de lucru tronează o acuarelă mare, care înfățișează o poiană cu flori : *Poiana !* E pictată de mama sa, prințesa Antonia, al cărei talent întrece cu mult tipicele efuziuni picturale ale doamnelor. De la ea a moștenit prințul dragostea pentru florile sălbatice. Ea a pictat pentru el tot ce le este mai drag pe lume amîndurora : o poiană plină de flori. În fața acelei minunate picturi a poienii mi-am petrecut multe ore de tinerețe, uitîndu-mă în cărți împreună cu prințul Ferdinand. Este cea mai mare plăcere a lui, pe care e bucuros să o poată împărtăși ; am răsfoit cărți de arhitectură, de călătorii și, mai ales, de botanică ! Întoarce foile încet, explică, îi place să-i instruiască pe alții ; iar mie îmi place să ascult. Cînd spun ceva, îmi repetă cuvintele de cîteva ori, după obiceiul lui. Trec ceasuri. Singur era în fața lămpii înainte de venirea mea, singur va fi după ce voi pleca. Tot ce îl înconjură, întreaga sa ținută, privirea sa exprimă singurătatea. Oare cum reușește să fie atît de singur pe lume ? La 14 ani, mă miram deja de izolarea lui. Și scriam în jurnalul meu :

« De ce e atît de singur ? Pentru că şi-a pierdut părinţii cu mult timp înainte ca ei să moară ? Pentru că a fost excomunicat ? Pentru că îi plac florile sălbatice ? Sau fiindcă e german ? » În adolescenţă, mi se părea că-i făceam mai degrabă o vizită unui sihastru în coliba lui, decît unui prinţ la castel. Nu şi-a pierdut obiceiul de a-mi arăta cărţile lui. Imediat ce primea noutăţi, mă chema. Căsătoria mea nu a produs nici o schimbare. Voia să uite că nu mai eram un copil şi, graţie acestei uitări, prietenia noastră a continuat.

S-a întîmplat, în anul dinaintea morţii prinţesei Antonia, ca soţul meu şi cu mine să o conducem cu maşina pe prinţesa moştenitoare de la München la Sigmaringen. Atunci am făcut cunoştinţă cu Prinzenhaus, bătrîna casă de unde veneau pomii de Crăciun, cu turnurile măreţe ale castelului nelocuit, cu un ţinut plin de brazi ; Dunărea, incredibil de îngustă acolo, era un şarpe de smarald încolăcit la baza străvechilor turnuri. Atunci am fost prezentată prinţesei Antonia. Bătrîna infantă, cuprinsă de frigurile morţii apropiate şi pe jumătate paralizată, nu mai picta. Nu se mai ridica din fotoliul rulant, nu-şi mai putea folosi mîna dreaptă, cu care pictase luminoasa

acuarelă a poienii. Învăța din nou să scrie și ne rugă să-i dăm fiului său o pagină de scriitură copilărească pentru ca el să-și dea seama de progresele pe care le făcuse. Minte ei, întunecată de boală, pierduse uzajul limbilor străine. Înainte de a ne introduce la ea, doamna de onoare ne prevenise că prințesa nu mai putea face efortul de a vorbi franțuzește. Dar ideea că eram doi români care veniseră să o salute din țara care îl ținea pe fiul ei departe pătrunsesese în mintea ei amorțită. Ne privi cu ochi ficși – privirea ei trecea prin noi, ajungând pînă în țara necunoscută unde aveam să ne întoarcem. Spuse doar cu o voce jalnică : *Sie haben unser Ferdinand !* (« Îl aveți pe Ferdinand al nostru ! ») În glasul ei era un reproș atît de duios, încît mi se strînse inima.

Trebuie să trec repede peste anii dinainte de 1914. Prințesa Maria a introdus în familia regală moda petrecerii week-end-ului la țară. Noi locuim la țară. Ea și prințul Ferdinand vin adesea la noi. Erau la noi în noaptea de 10 octombrie 1914, cînd a murit regele Carol. Situația politică era îngrijorătoare pentru dinastie. Consiliul de Coroană hotărîse neutralitatea provizorie, care ducea spre război de partea Antantei. Regele Carol voia ca miniștrii săi să

semneze tratatul secret care lega soarta României de cea a Germaniei și a Austro-Ungariei. Când ei refuzaseră, amenințase cu abdicarea. Tatăl meu, care făcea parte din Consiliu, se întorsese atunci către prințul Ferdinand și-i spusese : « Avem toată încrederea în patriotismul Alteței Sale Regale. » Aceste cuvinte îl puneau pe nepot în opoziție cu unchiul – așa începuse criza dinastică. Dar victoria de pe Marna și boala regelui Carol schimbaseră starea de lucruri. Ferdinand se urcă pe tron la 11 octombrie 1914, cu condiția de a lupta contra Germaniei.

Revăd cina de la țară, care îi reunea la masa noastră, în ziua dinaintea evenimentului, pe prințul moștenitor, pe prințesa Maria, pe fiul lor cel mare, Carol, și câțiva prieteni.

După masă a avut loc o reprezentație cinematografică. În timpul filmului, am fost chemată la telefon. Mi s-a dat legătura în anticameră, unde hainele musafirilor fuseseră puse pe o masă mare. Am așteptat câteva minute. Ca să-mi trec vremea, mă uitam la mantaua de uniformă a prințului Ferdinand, care se afla alături de mantia aurită a prințesei, de chipiuri și săbii, lângă telefon. Am cercetat, distrată la început, apoi mai atentă, mînerul sabiei prin-

țului moștenitor. Cineva spusese – nu mai știu cine, nici cînd – că Ferdinand purta încă la uniforma română sabia de ofițer din garda prusacă. Nu era deci o calomnie : era adevărat ! Pe mîner vedeam stema Prusiei, blazonul alb cu negru al familiei de Hohenzollern care vrea să spună : « Cu inima-ți curată îmbrățișează Moartea. » Am înțeles dintr-o dată că fraza consacrată pentru a numi trădarea – « și-a scos spada împotriva patriei sale » – n-ar fi pentru el o simplă figură de stil. De ce oare, îmbrăcînd uniforma armatei române, n-a consimțit să-i poarte și arma ? Reflectînd, mi s-a părut că îi înțelegeam motivele secrete : era fiul unei țări de legendă. Pentru el, spada era cîntecul lui Siegfried¹. În curtea unei cazărmi din Potsdam, el nu fusese făcut numai ofițer în infanteria de gardă, ci și cavaler : doar acest lucru avea preț pentru el. Nu încheiase încă ciclul lui Carol cel Mare ; într-o zi, trebuia să aibă loc între el și spada fermecată pe care o prindea la sold acel dialog tragic în care spada să-i reproșeze trădarea...

Regele Carol, care era bolnav de multă vreme dar părea să se simtă ceva mai bine în

¹ Erou mitic german, din epopeea Nibelungilor (*n. trad.*).

ultimul timp, muri pe neașteptate chiar în noaptea de 9 spre 10 octombrie, pe cînd viitorul rege și viitoarea regină erau oaspeții noștri. Două zile mai târziu, asistam dintr-o tribună a Camerei Deputaților la depunerea jurămîntului de către Ferdinand I. Spuse : « Jur... », cu mîna dreaptă pe Constituția care îl înstrăinase de părinți și de copii, care îi răpise patria și care avea să facă din el un renegat după ce îl făcuse să-și încalce legea... Glasul i se frînse în timp ce citea primul său mesaj adresat Camerelor reunite, națiunii. Toți deputații, toți senatorii, toți miniștrii, toți generalii, mulțimea, în picioare, l-au auzit plîngînd în hohote ! În acel minut în care Dumnezeu părea că-și lasă mîna grea asupra lui, în fața noastră a tuturor, am înțeles ce păcat ceruse această jertfă.

Am tot avut, pînă la jumătatea secolului al XIX-lea, domnitori români, ortodocși, care nu se sinchiseau de nimic din ceea ce-l făcea să sufere atît de cumplit pe acest neamț, pe acest catolic. Cum de nu ne-am putut înțelege între noi ca să nu ajungem aici ? Din pricina atîtor conflicte fratricide, ambiții, rivalități criminale, prostii, românii ajunseseră să nu mai poată încredința exercițiul puterii supreme unui

român. În 1848, îl făcuseră pe Bibescu-Vodă, căruia i se opunea propriul său frate, Știrbei, să strige : « Un domnitor străin este un rău, dar un rău necesar ! »

Pierdută în mulțime, am asistat în ziua aceea la spectacolul tragic al acestui german care jura să urmeze o credință care nu era credința lui, voința unui popor care nu era poporul său. Cîți urmași ai vechilor domni ai acestei țări și-au făcut, ca mine, *mea maxima culpa*¹ pentru strămoșii care nu știuseră, de-a lungul atîtor secole, să fie destul de perseverenți, sau destul de drepți, sau destul de cruzi pentru a-i dăruia acestei națiuni o dinastie națională ?

Acum, zarurile erau aruncate. Destinul trebuia să se împlinească cu cea mai mare violență, iar unirea poporului român să se facă prin mîinile victimei sale. Mîinile sale nobile tremurau pe foaia cu mesajul care îl lăsa pradă sortii nemiloase : « Noi, prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Ferdinand... »

Cînd coborî treptele Parlamentului, cu pasul său nesigur, cu ochii roșii, cu mîna încleștată pe mînerul sabiei, era rege și știa că avea să declare război Germaniei.

¹ Din prea mare vina mea (*n. trad.*).

Îi regăsesc semnătura în albumul¹ casei noastre la 1 noiembrie 1914, la cîteva zile după urcarea sa pe tron. Noul rege și noua regină au venit să ia ceaiul cu noi, la țară. El a semnat în album înaintea ei pentru că l-a rugat ea. Mă uit la semnătura lui complicată, ornată, care alcătuiește, împreună cu bizara lui parafă, același peisaj japonez pe care l-am văzut, pe cînd eram copil, pe fotografia tînărului necunoscut pe care îl iubea Suzana. El adaugă pentru prima oară R-ul fatidic : Ferdinand Rex. Și pentru prima oară mi-am zis și eu : *Ecce homo !*² Regina se uită în album și-i spune : *Now you are a king, you must dot your i's* (« Acum că ești rege, trebuie să pui punctele pe i »). Într-adevăr, nu pune punctele pe i, dovadă grafologică de timiditate, de rezervă. Mi s-a părut, în ziua aceea, trist și copleșit parcă de viitor. Moartea regelui Carol îl îndurerase cu adevărat, lucru la care nimeni nu se aștepta din partea unui nepot ce moștenise un regat.

— E durerea sclavului care și-a pierdut stăpînul și nu știe ce să facă cu libertatea lui, spuse

¹ În original : *house book*.

² « Iată omul ! » Astfel l-a prezentat Pilat pe Iisus mulțimii, cu cununa de spini pe cap și cu o trestie în chip de sceptru (*n. trad.*).

o doamnă de la Curte care, fiind lipsită de inimă, pretindea că știe totul despre inima altuia. Era adevărat că noul rege pierdea un stăpîn sever care, aparent, îl asupra și nu-l iubea. Și, totuși, era aproape singurul care-l plîngea. Ce soartă ciudată făcuse ca regele Carol, primul rege al României, care își slujise atît de bine țara adoptivă, care reușise să-i redea independența, oferindu-i apoi patruzeci de ani de stabilitate politică, să moară în mijlocul indiferenței generale? Murise trei luni prea tîrziu. În acest scurt răstimp, războiul din 1914 ridicase brusc problema naționalității, iar românii își dăduseră seama că erau guvernați de un neamț. Cine s-ar fi gîndit la asta trei luni mai devreme? Cine n-ar fi regretat să vadă trecînd puterea din mîinile destoinice ale bătrînului rege în mîinile slabe ale moștenitorului? Prezența prințului Ferdinand la București îi asigurase, ani de-a rîndul, regelui Carol un succesor, dar îi oferise și un contrast util. Ori de cîte ori apăreau împreună în public, comparația îi era în chip zdrobitor defavorabilă moștenitorului prezumtiv. Siguranța de sine a regelui Carol, demnitatea sa desăvîrșită, majestatea firească a fiecărui gest al său, fiecare cuvînt pe care-l rostea scoteau în evidență sfiala,

mersul ridicol, mișcările stângace ale prințului. Cine ar fi crezut că, dintre cei doi, cel mai mare rege nu va fi cel care voise să fie rege, acela pe care primarii îl numeau, în discursurile lor, « eroul de la Plevna », « Întemeietorul Neatîrnării », « Marele Căpitan », ci celălalt, care s-a jertfit ?

Pe decretul de mobilizare din 1916 s-a aflat semnătura complicată a celui ce nu punea niciodată punctele pe i. Pentru a ajunge aici, a trebuit mai întâi să moară pentru el însuși — iar dintre toate morțile, aceasta este cea mai grea. Singurul consilier de stat care a vrut să-l facă să se răzgândească a fost germanofilul Petre Carp. « Sire, i-a spus acesta, nu-i putem învinge pe Hohenzollerni ! » — « Vă înșelați, domnule Carp, i-a răspuns regele, am învins deja unul... »

Această replică dovedea că știa să facă și altceva decât să repete cuvintele altora.

Așa cum era de așteptat, Hohenzollernii porniră la luptă împotriva celui ce se ridicase contra lor. Din punct de vedere genealogic, el a fost ucis. Numele i-a fost șters din Marele Catastif al Hohenzollernilor. La Sigmaringen, familia arboră doliul, ca și cum el ar fi murit. Fratele lui mai mare îl declară trădător de neam și de arme. Urmă dizgrația : fu blestemat pe

pămînt, așa cum era și în cer. Capul familiei, Wilhelm al II-lea, regele Prusiei și împăratul Germaniei, îl fulgeră telegrafic – îi retrăgea ordinul Casei sale, ceea ce echivala cu moartea civilă. Și, în camera sa de singuratic, trebui să îndure lovitura cea mai grea : lacrimile lui Neumann, bătrînul său servitor german.

Cine ar fi crezut atunci că, doi ani mai târziu, singurul Hohenzollern care va mai domni va fi el ? Mai credincios și mai drept, el nu se va lepăda de numele tatălui său, așa cum a făcut, de exemplu, George al V-lea, care și-a înlocuit cele trei ducate germane falite – Saxa, Coburg și Gotha – cu Windsor-ul, mai norocos. Regele României va avea curajul să-și păstreze patronimul, numele cel mai urît între toate numele rasei albe. Iar atunci cînd președintele Wilson îi va declara decăzuți din drepturi pe toți Hohenzollernii, va omite unul singur : pe acesta.

În cei doi ani pînă la victoria Aliaților, regele Ferdinand îndură înfrîngerea cu o măreție sufletească ce nu-i putea veni decît de la o forță supranaturală. Această forță l-a dus, din tortură în tortură, pînă la cea mai uimitoare izbîndă pămîntească. Timp de o mie de ani, poporul român a visat la o unitate națio-

nală imposibilă. În 1914, românii din Transilvania, înrolați cu forța în armata austro-ungară, mureau pentru o cauză care nu era a lor, iar în armata rusă, care lupta împotriva lor, alți români, frații lor din Basarabia, mureau ca și ei. Pentru ca această oroare să înceteze, românii liberi din Regat ar fi trebuit să se războiască în același timp cu Puterile Centrale și cu Rusia. Optînd pentru soluția inspirată de voința populară, dar care avea să-l coste cel mai scump, regele Ferdinand a reușit să încline balanța cerească în favoarea poporului român. În 1918, acest rege, care nu domnise decît patru ani, a unit sub sceptrul său nu numai populațiile eliberate din Transilvania, Bucovina și Banat, pentru a căror libertate intrase în război, ci și pe cea din Basarabia nesperată. Se împlinise cel mai mare miracol politic. Aliat al Antantei, Ferdinand triumfa cu Antanta, fără Rusia, ceea ce îi permitea să realizeze dintr-o dată visul milenar și contradictoriu al unității naționale.

L-am văzut făcîndu-și intrarea în București, în fruntea trupelor, aclamat de Capitala eliberată. Călare, alături de regină, în ziua aceea glorioasă, el era trist. Din acest cuplu inegal — el cu bustul atît de scurt, ea atît de înaltă —, lumea nu

o vedea decît pe ea, și încă de departe. Grația sa de amazoană și marele buchet de crizanteme galbene prins la șa atrăgeau toate privirile. Dar de ce era regele melancolic în acest ceas de triumf, atît de greu cucerit ? Se șoptea că era mîhnit din pricina fiului său. Carol urma, totuși, cortegiul regal, în fruntea regimentului său. Toată lumea știa însă că prințul își părăsise în mod fraudulos comandamentul, pe cînd armata nu era încă demobilizată, că se revoltase împotriva legilor țării, împotriva legilor și mai sfinte ale onoarei militare și împotriva autorității părintești.

În scurt timp, tragedia avea să devină publică. Ajungem la ultima fază : misterul patimilor regelui va fi adus pe scena lumii. De trei ori fiul său cel mare, prințul Carol, va renunța la Coroană, punînd în primejdie stabilitatea tronului în numele schimbătoarelor sale iubiri. Da, România e mare, da, unitatea națională s-a înfăptuit, dar principiul eredității e falimentar. Într-o tristă zi de decembrie, Consiliul de Coroană, întrunit în palatul de la Sinaia în care s-a născut prințul Carol și în care a murit unchiul său, regele Carol, va rosti, la cererea regelui, tatăl său, decăderea din drepturi a moștenitorului prezumtiv. Ce

Înseamnă oare pentru Ferdinand acest act solemn pe care l-a semnat și pe care Parlamentul îl va înregistra la 4 ianuarie ? Înseamnă despărțirea inevitabilă, exilul unui fiu pe care-l iubește, pe care nu va înceta niciodată să-l iubească. Pentru Carol, este un act de condamnare, pierderea tuturor drepturilor, dar astfel reîncepe și chinul moștenit : i se răpește patria, singura care contează, acea patrie care este copilăria. Așa cum Sigmaringen a fost pierdut pentru regele Ferdinand, Sinaia va fi pierdută pentru prințul Carol.

Mi-am petrecut iarna aceea călătorind în Grecia, Egipt, Palestina. Când am primit vestea actului de la 4 ianuarie, care îl priva pe fiu de căminul părintesc, din porunca tatălui, tocmai sosisem la Ierusalim. I-am scris regelui Ferdinand de pe muntele Sionului. I-am povestit că vizitasem în acea după-amiază moscheea lui Omar, ridicată pe locul templului lui Solomon. I-am scris că văzusem, în mijlocul unuia dintre cele mai bogate sanctuare ale lumii, o bucată de stîncă. Piatra aceasta brută este socotită sfîntă de toate popoarele care își împart

cele trei mari religii ale Universului – mozaică, creștină și musulmană – pentru că de pe această stîncă Abraham i-a răspuns lui Dumnezeu : « Iată-mă ! » și a ridicat sabia asupra fiului său...

În ziua în care regele Ferdinand s-a suit pe muntele de la Sinaia pentru a-și sacrifica fiul, nu s-au arătat nici îngerul, nici berbecul... Dar orice ființă din regatul României, pentru mîntuirea căruia el dăduse totul, ar fi putut să-i spună : « Știu acum că te temi de Dumnezeu, căci nu ți-ai cruțat singurul tău fiu pentru mine. »

A trecut un an de cînd și-a sacrificat fiul, iar regele va muri, cu măruntaiele sfișiate de acel rău care-i roade multă vreme pe cei pe care îi ucide : cancerul. Tumoarea e publică : toate secretele sînt analizate în ziare, mizeria nefericitului trup e peste tot, a devenit subiect de conversație. Apropiatii lui se întrebă dacă știe că va muri și toți se miră că suferă atît de puțin, că pare aproape vesel, deși e muribund. Mă duc să-l văd de mai multe ori în zilele dinaintea ultimei operații pe care ai săi s-au resemnat s-o îngăduie. Îl găsesc în biroul lui, cu cei doi cîini negri la picioare. Stă aplecat sub lampă, ca de obicei. Răsfoim împreună, încă o dată, cărțile

frumoase. În timp ce ne uităm la cele în care sînt descrise și reproduse toate speciile marii familii a gențianelor, îmi vorbește, pentru prima dată, de Poiană. Îmi spune că e singurul loc din toată România în care a găsit, într-o zi, *Gentiana bavarica* și *imbricata* lui Scheich care cresc peste tot la Sigmaringen și pe povișurile muntelui Etzel. Eram sigură că, înainte de a părăsi această lume, îmi va vorbi despre Poiană... În palat, « moartea era pretutindeni în afară de spiritul celui amenințat de un pericol iminent ».

— Regele nu știe ce are, îmi spunea în secret una din doamnele de la Curte. Și totuși, adăuga ea, primește scrisori din America, chiar și din India, în care i se propun leacuri pentru vindecarea cancerului. Citește aceste scrisori dar, cu toate astea, nu știe de ce suferă... E o adevărată minune.

O altă doamnă o întrerupse, spunînd :

— Parcă se poate ști, draga mea ? Regele suportă bine durerea și nu se plînge niciodată de nimic.

Îmi cerură părerea și mie, care tocmai petrecusem două ore cu el. Știe ? Sau nu știe ? Am răspuns cu toată blîndețea de care eram în stare : « Eu nu știu... Ar trebui să-i întrebăm pe cîini ! »

De mulți ani mi se părea că cockerii negri erau singurii lui confidenți.

Pentru că i se spunea că partizanii fiului său Carol se agitau aflînd despre boala lui și riscau să-i creeze dificultăți guvernului, regele îi scrisese încă o dată președintelui Consiliului, generalul Averescu, declarînd a doua oară că nu va reveni asupra hotărîrii pe care o luase la 4 ianuarie 1926. I se ceruse lui Abraham să ridice a doua oară cuțitul sacrificiului. Iar el a făcut-o cu o mîină muribundă. « Așa cum tata m-a iubit pe mine, te iubesc și eu. » Iată cumplitele cuvinte pe care i le putea spune fiului iubit, al cărui portret a stat mereu pe biroul său : era prima fotografie a prințului Carol, făcută în urmă cu treizeci și cinci de ani. Copilul era în brațele mamei sale, cu cămășuța de botez, și semăna cu oricare alt nou-născut. Era singura fotografie pe care tatăl său și-a permis s-o păstreze : Carol, la vîrsta inocenței...

De la ultima vizită pe care i-am făcut-o am păstrat o amintire : am desenat portretul regelui pe colțul mesei. I-am adăugat o tonsură, o glugă, o rasă de dimie. În timp ce desenam, mi-am amintit de o iconiță pe care mi-o strecurase cîndva în cartea mea de rugăciuni un călugăr

din Einsiedeln : Sfântul Meinrad, pustnicul.
Cockerii negri s-au transformat în corbi ; în
fundal, veverița voi fi eu. Încerc să surîd luîndu-mi un rămas bun despre care amîndoi știm
că e pentru veșnicie. Mîine nu va mai fi singur,
nu va mai fi rege...

CUVÎNTĂRI ȘI DOCUMENTE ALE REGELUI FERDINAND

Cuvîntare la Jurămîntul ca Rege

*Ședința Adunărilor legiuitoare întrunite
28 septembrie 1914*

Chemat prin grația lui Dumnezeu și voința națională de a fi urmașul Marelui Întemeietor, care Mi-a lăsat ca sfîntă moștenire simțămintele de iubire și credință ale unui întreg popor, găsesc în dragostea Mea pentru neam puterea de a păși fără șovăire spre îndeplinirea mării, dar grelei Mele sarcini.

Pilda Aceluia pe care Îl plîngem toți ca pe un părinte și convingerea că numai printr-o neîncetată propășire se poate asigura viața trainică a unui popor Îmi vor fi călăuză în eforturile Mele spre a-Mi jertfi întreaga muncă a vieții pentru dezvoltarea puterilor acestui Stat.

În îndeplinirea acestei înalte datorii, pe care o îmbrățișez cu neclintită credință și nestrămu-

tată dragoste, stă cea mai dulce mulțumire ce o pot dobîndi. Printr-însa aduc cel mai mare pri-nos de recunoștință Aceluia a cărui amintire e cea mai scumpă legătură între Țară și Casa Mea.

În rodnică Domnie care face mîndria istoriei noastre, primul Rege al României a găsit cel mai puternic sprijin în unirea tuturor Românilor în jurul Tronului ori de cîte ori împrejurări mari impuneau această datorie. Sînt sigur că, însufle-țiți de același înalt patriotism, Românii vor ști și în viitor să dea Tronului și Țării unirea în cugetare și în acțiune, care este singura cheazășie a unei sănătoase propășiri naționale.

Dumnezeu, care după atîtea grele încercări a binecuvîntat munca acelora care s-au devotat binelui acestui neam, nu va lăsa să scadă ceea ce cu atîta trudă s-a clădit și va ocroti, cu dragoste pentru acest popor, munca fără preget ce sînt hotărît, ca bun Român și Rege, să închin iubitei mele Țări.

Proclamație la declararea războiului pentru întregirea Neamului

București, 15 august 1916

Români,

Războiul care de doi ani a încins tot mai strâns hotarele noastre a zdruncinat adânc vechiul așezământ al Europei și a învederat că pe viitor numai pe temeiul național se poate asigura viața pașnică a popoarelor.

Pentru neamul nostru, el a adus ziua așteptată de veacuri de conștiința națională, ziua unirii lui.

După vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze Statul Român prin Unirea Principatelor, prin războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională.

Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegînd pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă : unirea Românilor de pe cele două părți ale Carpaților.

De noi atîrnă astăzi să scăpăm de sub stăpînirea străină pe frații noștri de peste munți și din plaiurile Bucovinei, unde Ștefan cel Mare doarme somnul lui de veci.

În noi, în virtuțile, în vitejia noastră stă putința de a le reda dreptul ca, într-o Românie întregită și liberă de la Tisa pînă la mare, să propășească în pace potrivit datinilor și aspirațiilor gînteii noastre.

Români,

Însuflețiți de datoria sfîntă ce ni se impune, hotărîți să înfruntăm cu bărbăție toate jertfele legate de un crîncen război, pornim la luptă cu avîntul puternic al unui popor care are credința neclintită în menirea lui.

Ne vor răsplăti roadele glorioase ale izbîndei.
Cu Dumnezeu înainte !

Ostași,

V-am chemat ca să purtați steagurile voastre peste hotarele unde frații voștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde.

Umbrele marilor Voievozi Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, ale căror rămășițe zac în pămînturile ce veți dezrobi, vă îndeamnă la biruință ca vrednici urmași ai ostașilor care au învins la Războieni, la Călugăreni și la Plevna.

Veți lupta alături de marile națiuni cu care ne-am unit.

O luptă aprigă vă așteaptă. Cu bărbăție să-i îndurăm însă greutățile și, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbînda va fi a noastră.

Arătați-vă deci demni de gloria străbună.

De-a lungul veacurilor un neam întreg vă va binecuvînta și vă va slăvi.

Cuvîntare către ostași pe frontul Armatei a II-a (fragment)

22 martie 1917

Vouă, fiilor de țărani care ați apărat cu brațul vostru pămîntul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun Eu, Regele vostru, că, pe lîngă răsplata cea mare a izbînzii, care vă asigură fiecăruia recunoștința neamului nostru întreg, ați cîștigat totodată dreptul de a stăpîni într-o măsură mai largă pămîntul pe care v-ați luptat. — Vi se va da pămînt. — Eu, Regele vostru, voi fi întîiul a da pilda ; vi se va da și o largă participare la treburile Statului.

Înalt ordin de zi

5 mai 1917

Ostași,

De Sf. Gheorghe sărbătorim hramul oștilor. Sub steagurile cu chipul Marelui Mucenic și apărător al credinței s-a luptat pentru apărarea Țării și răpunerea dușmanilor, în fruntea ostașilor vechii Moldove, Ștefan cel Mare și Sfânt, al cărui steag a fost găsit acum la Muntele Athos, ca și cum el însuși, viteazul de pe vremuri, ar vrea să ne cheme spre biruință.

Să prăznuim cu toții, cu inimă smerită, dar și cu hotărîre neștirnutată de-a învinge, ziua în care sute de ani s-au făcut de vrednicii noștri înaintași rugăciuni pentru ca « vitejia dreaptă să biruiască ».

Eu, ca unul care mă găsesc în Scaunul de domnie al Aceluia, voi fi cel dintîi care să fac rugăciuni pentru izbăvirea Țării.

În același timp, urmînd pilda lui Ștefan-Vodă, cel blînd și milostiv, întăresc încă o dată făgăduința Mea de Rege, ca, precum după biruințele Lui se întindea praznic pentru viteji și ei erau ridicați în rîndul frunțașilor, astfel, după izbînda pe care o așteptăm, se va realiza pentru voi legiuita stăpînire asupra ogoarelor cîștigate cu sîngele vostru și prin vot obștesc veți lua o parte activă la alcătuirea unei Româнии noi și mai mari, pe care o vom fi înfăptuit-o împreună.

Scrisoare către Administratorul Domeniilor Coroanei

Iași, 17/30 martie 1918

Împrejurări vrăjmașe au împiedicat pînă acum Parlamentul să desăvîrșească opera reformelor constituționale.

Astăzi, cînd vitejii noștri ostași, care cu atîtea jertfe și atîta sînge au apărat pămîntul strămoșesc, se întorc la căminele lor, voiesc ca pe Domeniile Coroanei, ca și pe proprietățile Mele, ei să se bucure fără întîrziere de foloasele pe care le asigură principiile sancționate de Mine în Constituție.

În acest scop, pînă ce noi legi vor putea permite împrăștierea lor definitivă, doresc ca pe aceste Domenii ei să fie deja sub formă de obște și de arendă, puși de îndată în folosința pămînturilor ce li se vor cuveni.

În aducerea la îndeplinire a acestei hotărâri a Mele se va ține seama în primul rînd de luptătorii care se întorc de sub drapel și de familiile acelor care și-au istovit viața în serviciul Patriei.

Veți binevoi, potrivit cu aceasta, să alcătuiți un proiect de organizare a obștilor, astfel ca funcționarea lor să poată începe imediat ce situația generală o va face cu putință.

Proclamație

Iași, 24 octombrie 1918

Români,

Împrejurările ne dau din nou putința să împlinim ceea ce V-am făgăduit și ceea ce în sufletul Meu n-am încetat să voiesc.

Reformele constituționale care asigură tuturor cetățenilor votul obștesc și țăranilor proprietatea a 2 milioane de hectare din proprietatea mare particulară, precum și moșiile Domeniului Coroanei, Statului și așezămintelor de binefacere, guvernul Meu le va înfăptui.

Pe temeiul lor vom asigura viața socială și economică cu mai multă dreptate și mai mult spor pentru toți cei care muncesc.

Guvernul Meu va lua fără întârziere măsurile cuvenite pentru ca aceste reforme să dobândească ființă.

În vechiul regat ca și în Basarabia voim ca cuvântul dat să se îndeplinească.

Români,

Mai mult decît oricînd Țara are nevoie de unirea tuturor. Orice ațîțare la ură și la dezbinare e vătămătoare și vinovată.

Numai prin concordie și prin ordine vom putea îndeplini înaltele datorii obștești.

Mă îndrept către voi cu dragoste și cu credință, sigur că la voi găsesc aceleași sentimente de iubire și de încredere pentru Regele vostru, care prin unirea noastră, vor da scumpei noastre Români putere și propășire.

Cuvîntare la masa solemnă din ziua intrării triumfale în București

18 noiembrie 1918

Per aspera ad astra, glăsuiește o veche deviză ce cu drept cuvînt se potrivește cu vremurile din urmă. Au trecut doi ani de cînd, copleșiți de forțe mult superioare, am fost siliți să părăsim Capitala țării și o mare și bogată parte a teritoriului nostru în mîinile unui vrăjmaș care a vrut să ne pedepsească pentru că am tras sabia împotriva lui, împinși de un ideal ce nu putea fi înfăptuit decît prin luptă și prin sînge.

Am trăit în acest răstimp clipe de mare mulțumire sufletească, cînd vitejii noștri ostași au ținut piept unui vrăjmaș puternic și trufaș, cînd pe munții Moldovei și pe malul Siretului au învățat pe oștirile teutone că pe aici nu se trece. Rămași singuri, în urma evenimentelor

de la vecinul nostru, am fost siliți și noi să ne supunem pentru un timp unei forțe mai tari și a urmat o epocă de durere, de suferințe și de chinuri sufletești pentru Mine și poporul Meu. În aceste timpuri însă am avut o mîngîiere din cele mai duioase, care M-a susținut și care a oțelit și inima și mintea Mea, spre a fi mereu credincios hotărîrii ce luasem în august 1916, că nu voi înceta de a Mă împotrivi unei situații impuse pînă ce nu vom căpăta ce era dreptul nostru sfînt, ce era înscris în cartea neamului acestuia iubit de Dumnezeu. Mîngîierea aceasta, și totodată un îndemn tare era iubirea poporului Meu și credința ce împreună cu Mine însuflețea marea masă a supușilor Mei iubiți în dreptatea cauzei noastre, credință mai tare ca orice vrăjmași și care biruiește toate obstacolele și deschide ușa unui viitor mai bun.

Prin luptele crîncene, prin vitejia ostașului român, armata a binemeritat de la patrie, prin demnitatea lui în zilele de grea încercare, prin încrederea în viitorul țării, poporul Meu a cîștigat stima lumii întregi, iar pentru mine și Casa Mea a izvorît, din bucuria și din suferințele împărtășite în comun, o legătură care Ne-a unit sufletul cu sufletul supușilor Mei, cum mai tare nu se poate închipui.

În aceste momente am înțeles inima poporului român, am cunoscut puterea lui de rezistență și toate însușirile lui care i-au permis să-și păstreze naționalitatea în cursul veacurilor, cu toate vremurile grele ce soarta îi rezervase. În aceste momente am cîștigat convingerea că talpa țării, țăranul român și toți acei care muncesc și care cu brațul și sîngele lor apărau pămîntul strămoșesc cu vitejia strămoșească merită o soliditate deosebită și că împrăștierea țăranului este răsplata binemeritată pentru jertfele ce au depus pe altarul țării.

Cînd am luat moștenirea întemeietorului României moderne, am făgăduit înaintea reprezentanților Națiunii că voi fi bun Român. Cred că M-am ținut de cuvînt. Grele au fost timpurile, mari au fost jertfele, dar strălucită este răsplata, și astăzi pot spune cu fruntea senină : față de Dumnezeu și față de poporul Meu, am conștiința curată.

Per aspera ad astra. După zilele negre de restriște, după luni de grele încercări, a răsărit soarele asupra zilei de bucurie, cînd putem culege roadele încrederii noastre în noi înșine și în trăinicia neamului românesc. Ceea ce strămoșii au visat, ideea pentru care generațiile trecute au suferit și au lucrat, idealul pentru care

toată suflarea românească a nădăjduit, iar ostașii noștri și-au vărsat sîngele azi a devenit un fapt îndeplinit. Azi Mama România poate strînge pe toți copiii iarăși la sînul ei. Basarabia și Bucovina, cele două fiice răpite, s-au întors una după alta în casa părintească, iar Ardealul, frumosul leagăn al poporului român, de unde au descălecat întîii Voievozi ai țărilor românești, au votat azi la « Alba Iulia » unirea cu regatul român. Salutînd printre noi pe solii din țările românești, care ne-au adus din partea fraților lor aceste bune vestiri, să-Mi fie îngăduit să aduc prinosul Meu de adîncă și nepieritoare recunoștință poporului Meu și tuturor bărbaților cu iubire de neam care, cu patriotismul lor cald, cu sfatul lor chibzuit, cu voința lor nestrămutată, M-au ajutat pe Mine și pe țară să putem înfăptui visul nostru secular.

Să unim deci sufletele noastre, să unim toate puterile noastre, închinînd toate energiile binelui obștesc, ca să putem face față unui viitor strălucit care se deschide înaintea privirilor noastre, întemeiat pe baze sănătoase și democratice. Binecuvîntarea generațiilor viitoare va fi răsplata noastră nepieritoare.

Și acum, în această zi măreață, să unim glasurile noastre și să strigăm din adîncul sufle-

tului : Trăiască scumpa noastră Românie între-gită și de-a pururea nedespărțită.

Către reprezentanții puterilor aliate :

Qu'il Me soit permis en ce jour d'allegresse pour mon pays de M'adresser aux représentants des pays alliés. Je suis l'interprète fidèle de Mon peuple en exprimant aujourd'hui Ma vive reconnaissance pour l'appui constant et efficace que la Roumanie a trouvé auprès d'eux, aux jours de sa joie comme à ceux de sa détresse. Vous, Messieurs, vous avez vécu ces heures et avez partagé nos sentiments en nous témoignant sans cesse une sincère amitié et une réconfortante sympathie qui ont contribué à reserrer davantage les liens qui unissaient déjà Mon pays aux puissances de l'Entente.

Jamais la Roumanie ne pourra oublier les grands services qui lui ont été rendus par les missions militaires qui ont créé une fraternité d'armes qui est d'autant plus forte qu'elle a été cimentée par le sang de nobles fils de la France qui ont lutté et sont morts pour la cause commune à côté de leurs camarades roumains. Impérissable reste le souvenir des soins prodigués par les médecins, infirmiers et infirmières français, anglais et américains ; leur souvenir restera à jamais gravé dans le cœur de ceux qu'ils ont soignés avec un dévouement et un héroïsme admirable, et nous nous rappel-

lerons éternellement qu'un grand nombre de nos blessés et malades ont été sauvés par ces anges de la charité.

Mais notre reconnaissance se porte avant tout vers les vaillantes armées alliées qui, par leur victoire, en laquelle J'ai eu toujours une foi inébranlable, ont assuré le triomphe du droit et de la justice, triomphe qui, pour Mon pays, se traduit par l'union de tous les Roumains.

C'est avec ces sentiments de reconnaissance et de sincère amitié que je lève Mon verre à la santé des Chefs d'États des pays alliés¹.

¹ Permiteți-Mi, în această zi de bucurie pentru țara Mea, să Mă adresez reprezentanților țărilor aliate. Sînt interpretul fidel al poporului Meu, exprimîndu-mi astăzi întreaga Mea recunoștință pentru sprijinul constant și eficace pe care i l-au acordat României atît în zilele bune cît și la necaz. Dumneavoastră, Domnilor, ați trăit aceste ore și ne-ați împărtășit sentimentele, dovedindu-ne întotdeauna o sinceră prietenie și o înțelegere îmbărbătătoare, care au strîns și mai mult legăturile țării Mele cu puterile Antantei.

România nu va putea uita niciodată marile servicii pe care le-au adus misiunile militare, cele care au creat o frăție de arme cu atît mai puternică cu cît ea a fost zidită cu sîngele nobililor fii ai Franței care au luptat și au murit pentru o cauză comună alături de camarazii lor români. Nepieritoare rămîne amintirea îngrijirilor acordate de medici, infirmiere și infirmieri francezi, englezi și americani ; amintirea lor va rămîne întipărită pentru totdeauna în inimile celor pe care i-au îngrijit cu un devotament și un eroism admirabile, și ne vom aminti veșnic că mulți

din răniții și bolnavii noștri au fost salvați de acești îngeri ai carității. Dar recunoștința noastră se îndreaptă înainte de toate spre bravele armate aliate care, prin victoria lor, de care Eu nu m-am îndoit niciodată, au adus triumful dreptului și al justiției, triumf care, pentru țara Mea, se traduce prin unirea tuturor românilor.

Cu aceste sentimente de recunoștință și de sinceră prietenie, ridic paharul în sănătatea șefilor de stat ai țărilor aliate.

Cuvîntare la masa din ziua înmînării actului de unire de la Alba-Iulia

1 decembrie 1918

În această zi plină de cea mai curată bucurie, cînd venind ca soli din frumosul Ardeal Mi-aduceți hotărîrea de la Alba-Iulia, luată de un popor întreg, de a fi unit de-a pururea cu Regatul Român, vă zic din adîncul sufletului : bine ați venit în zidurile acestui Palat care a fost martor celor mai mari evenimente din istoria modernă română.

Ne-ați adus nu numai dorul împlinit a cîtorva milioane de suflete, ne-ați adus și inimile lor, și în primirea plină de dragoste frățească ce ați găsit-o între noi ați putut simți pulsul Țării Mume ce bate în același ritm cu al vostru.

În frumoasa sa cuvîntare d. Goldiș a spus astăzi că unirea tuturor Românilor era o nece-

sitate istorică. Această necesitate a fost înțeleasă de toți oamenii cu inimă patriotică de dincoace și de dincolo de Carpați, de la Nistru pînă la Tisa ; dar dacă așa fusese scris în destinele neamului românesc, evoluția istorică avea nevoie de instrumente. Dumnezeu, care a ocrotit neconținut în cursul veacurilor poporul românesc, i-a dat bărbați care au ținut sus stindardul ideii naționale, și lor le-a dăruit suflet românesc, le-a întărit mintea și oțelit brațul, ca să ducă barca românismului prin toate vijeliile vremurilor pînă la limanul dorit unde, după atîtea trude, atîtea suferințe, culegem roadele binemeritate ale unei lupte seculare.

Azi, cînd vedem înaintea minții și înaintea ochilor noștri săvîrșită clădirea măreață ce Mihai Viteazul începuse și pe care generații întregi apoi au visat-o, aduc prinosul Meu de recunoștință tuturor acelor care în toate colțurile unde sună dulcele grai românesc au pus sufletul și puterile lor în serviciul idealului național.

După Basarabia, după Bucovina, mai lipsea o piatră din cele mai scumpe : Ardealul cu ținuturile din Ungaria locuite de Români. Azi ne-ați adus și această ultimă piatră a clădirii, care încoronează marea operă de unire.

Putem privi cu încredere în viitor, căci temeliile sînt puternice, bazate pe principii democratice, ce sînt o cheazășie pentru dezvoltarea firească a unei vieți sănătoase, ele sînt cimentate prin credința neștrămutată a unui șir întreg de generații, de apostoli ai idealului național, ele sînt și sfințite prin sîngele vitejilor Mei ostași care au luptat și au murit pentru unire.

Dacă gîndul Meu s-a oprit cu emoție la acești bărbați Români, nu putem uita în aceste clipe de veselie pe aliații noștri care, prin sprijinul lor neconținut, au fost și sînt colaboratorii noștri prețioși la realizarea visului nostru secular și care, prin victoria lor, au contribuit atît de mult ca să putem trăi momentele mărețe ale prezentului.

Privind opera istorică înfăptuită în zilele noastre, să ne închinăm toate forțele noastre, unind cele din vechiul regat cu cele proaspete ce ne aduceți, ca să fim demni de prea frumoasa clădire ce am zidit-o ; să o păstrăm cu sfințenie, să o întărim ca să o putem lăsa mai măreață, mai puternică generațiilor viitoare, așa că moștenitorii vor putea spune despre fiecare din noi : *exegi monumentum aere perennius.*

Să consacram unirea gîndurilor, unirea sufletelor, dar și unirea în muncă roditoare prin strigătul : trăiască România mare, puternică și unită.

Cuvîntare la Academia Română

Ședința de la 14 mai 1919

Evenimentele războinice ne-au împiedicat să prăznuim, așa cum am fi dorit, în anul 1916, jubileul Academiei Române. O putem face azi, cu inimă recunoscătoare către Pronia Cerească, cînd visul atîtor generații de vrednici Români s-a înfăptuit. Am venit dar, cu deosebită bucurie, în mijlocul Domniilor voastre, împreună cu Regina și Principele Moștenitor, ca după acești ani de lupte grele și mari să reluăm firul însemnatelor preocupări de cultură ale Academiei Române, sărbătorind roadele unei activități de jumătate de secol.

În lupta sfîntă pentru unirea tuturor Românilor, Academia Română și-a avut partea ei importantă pe terenul cultural ; de aceea izbînda

Țării este și izbînda ei. Cînd, din imboldul lui N. Crețulescu și al lui C. A. Rosetti, s-au pus bazele societății literare în scopul de a se ocupa mai ales de limba și literatura română, alegerea întîilor membri ne arată gîndul de înalt patriotism ce a călăuzit generația din 1866, care, bine încredințată că numai pe baza unității de limbă și cultură se poate clădi trainic viitorul unei națiuni, a reunit în cercul restrîns al viitoareii Academii pe bărbații luminați din toate ținuturile românești, și astfel România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul tînărului așezămînt.

Aruncînd privirile asupra istoriei noastre, rămînem uimiți cum neamul românesc a putut ieși biruitor din atîtea greutăți, din atîtea primejdii, și cum n-a fost înghițit de prăpastia ce adeseori se deschidea în drumul lui. Citind și recitind însă poezia populară, găsim cheia acestei extraordinare puteri de împotrivire. În doinele și cîntecele lui se oglindește toată durerea acestui popor, care cu atîta trudă s-a luptat cu vremurile întunecate ce stînjeneau zborul lui spre soare, dar în clipele de cele mai negre restriști, tot din poezia populară trăgea nădejdea într-un viitor mai fericit ; în ea găsea forțe noi, care îl îmbărbătau în lupta uriașă pentru exis-

tență. În ea se putea citi, ca într-o carte deschisă, toată gândirea, toată simțirea, întreaga filosofie, atît de simplă și totodată atît de adîncă, a unui popor care azi, ca plugar, trage brazda cea adîncă în ogorul său, punînd într-însa toată nădejdea anului, mîine ca ostaș credincios Țării și Tronului, făcînd scut din pieptul său, luptă și moare ca un erou, cu un zîmbet pe buze. I-am urmat la munca pașnică pe acești copii ai unui sol roditor și am admirat răbdarea lor ; i-am văzut în luptă și am binecuvîntat avîntul lor ; dar, cînd pe front am ascultat doinele lor, atunci în inima Mea s-a înfipt încă și mai tare convingerea nestrămutată că, un popor care în toiul luptei își tălmăcește cugetul și simțirea în versuri, un atare popor nu poate pieri. Și multe din aceste poezii, culese sub bubuitul tunului, sînt așa de frumoase ca cugetare și ca limbă, că ele merită să fie cunoscute mai pe larg.

Academia Română, prin menirea ei, chemată să fie păzitoarea credincioasă a limbii și a culturii naționale, în timpul cînd întemeietorul Dinastiei, atît de strîns legat de institutul nostru științific, își închina toată munca pentru cîștigarea neatîrnării și clădirea Regatului, sprijinit fiind în opera sa de o pleiadă de bărbați luminați, dintre care un număr însemnat a fost

podoaba acestei învățate adunări, Dumnezeu a binecuvîntat munca Domniilor voastre atît de roditoare pe terenul istoric, științific și literar. Semințele aruncate cu credință și cu dragoste în ogorul întelenit al culturii românești, în curgere de jumătate de veac, și-au adus rodul însutit. Iar lupta pentru unitatea limbii ne-a condus, prin vitejia ostașului român, la sfărîmarea granițelor vitrege dintre frați și la întregirea Statului Român în hotarele sale firești, pînă la marginele graiului românesc. Doina de jale a marelui poet Eminescu :

*De la Nistru pîn' la Tisa,
Tot Românul plînsu-mi-s-a,*

a vrut Domnul să se preschimbe în cîntec de vitejie și biruință. Au căzut lanțuri care ne împiedicau mersul liber, s-au prăbușit hotarele care ne înăbușeau. Respira-vom în voie și mai larg, după măsura întregului nostru neam. Dar față de acest mare eveniment istoric al realizării visului de unire națională a tuturor Românilor în același Stat, și datoriile noastre se sporesc într-o măsură neînchipuită. Cele mai grele probleme de organizare economică și culturală ne stau înaintea și, pentru a păși cu sorți de

izbîndă la sănătoasa lor dezlegare, se cere mai presus de toate unire în cugete și hotărîre la muncă fără răgaz a tuturor forțelor ce ne-au mai rămas în urma grelelor jertfe ale războiului.

Nu mă îndoiesc că Academia Română, căreia i-a fost dat să lupte cu atîta spor în domeniul pașnic al culturii unitare române, ne va da și în viitor pilda înălțătoare a unirii tuturor la muncă pentru trainica așezare a României Noi pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu.

Scrisoare către Președintele Consiliului de Miniștri cu privire la libertatea alegerilor

Castel Peleş, 28 octombrie 1919

Cînd, după zadarnice încercări pentru realizarea unei colaborări a diferitelor partide, v-am însărcinat cu formarea unui Minister, dorința Mea de căpetenie era de a da Țării un guvern care să garanteze libertatea alegerilor.

Doresc acum să revin asupra condiției fundamentale a ființei actualului Minister și să exprim încă o dată cu putere și fără șovăire voința Mea, bizuindu-Mă pe faptul că acest cuvînt al Meu nu va rămîne o vorbă deșartă și că, prin acțiunea sa, guvernul Meu va face totul pentru a confirma cuvîntul dat.

În ceea ce privește chestiunile politice, am credința în obiectivitatea și imparțialitatea prin care pînă acum armata noastră și conducătorii ei

s-au distins și îndrept către Dumneavoastră, scumpul Meu Președinte de Consiliu, rugămintea urgentă ca orice ingerințe în cursul unor alegeri libere să fie înlăturate prin toate mijloacele disponibile, procedându-se cu toată rigoarea în contra vinovaților, oricărui partid sau grup politic ar aparține ei.

Pe deplin încrezător în spiritul sănătos politic și în adevăratul patriotism al tuturor partidelor, sînt adînc convins că ele vor aprecia greutatea cuvîntului ce am dat, exprimînd dorința ca cenzura și legea de asediu să nu fie aplicate decît ca ultim mijloc în cazuri extreme.

**Cuvîntare la investitura Mitropolitului Primat
Dr Miron Cristea și întărirea Mitropolitului
Vladimir de Repta al Bucovinei și Ignațiu Papp,
Episcop al Aradului**

1 ianuarie 1920

Înalți Prea Sfințiți Părinți,

Zice în Sfînta Scriptură :

« Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera ; mari lucruri a făcut Domnul cu noi. »

Și într-adevăr mare e ziua aceasta în care frații de-o credință și de-o limbă, după veacuri de tristă și nedreaptă despărțire, își pot întinde mâinile spre veșnică unire duhovnicească.

Înalt Prea Sfinte Părinte,

Înalt Prea Sfinția Ta fiind ridicat la cea mai înaltă treaptă a Sfîntei Biserici autocefale române, cu vie mulțumire Ți-am înmînat după

vechile datini toiagul arhiepiscopal ca să oblăduiești cu dragoste și îngăduință turma ce-Ți este încredințată.

Această veche Mitropolie a Țării Românești, sub ocrotirea căreia se aflau și bine credincioșii fii de peste munți în timpurile marilor Domni munteni, își cheamă din mijlocul fraților împi-lați pînă acum sub mînă străină pe purtătorul cîrjei sale mitropolitane.

Te poți mîndri, Înalt Prea Sfințite Părinte, de a fi urmașul atîtor mitropoliți evlavioși care au fost podoaba acestui scaun arhiepiscopal. Bărbați ca Grigorie, sub a cărui Vlădicie s-au tălmăcit cele douăsprezece minee, și mai cu deosebire Antim, care păstorea în fericitele vremuri ale lui Constantin Basarab Brâncoveanu, încălzind pe fiii lor sufletești cu cuvîntul și învățătura evanghelicească, au dat Mitropoliei din București un renume care strălucea și peste hotarele țării.

Chemat la scaunul mitropolitan, Înalt Prea Sfinția Ta ai părăsit o eparhie dragă inimii Tale, al cărei conducător sufletesc ai fost în timpuri grele de lupte naționale, dar și în clipele cele mai înălțătoare ale neamului. Urcîndu-Te pe scaunul arhiepiscopal al Ungrovlahiei, ai frumoasa menire de-a înfăptui politica religioasă a

lui Mihai Viteazul care, prin înființarea Mitropoliei ortodoxe de la Alba-Iulia, ținea să apropie și să unească bisericește toate țările românești.

De atunci pînă în zilele mărețe ale unirii, ce Atotputernicul ne-a dăruit să le trăim, clerul de peste munți, în timpul luptelor grele și suferințelor de martiri, a știut să păstreze, alături cu sfînta candelă a credinței strămoșești, flacăra nestinsă a vieții și simțirii naționale. Aceasta dă alegerii întîiului Mitropolit Primat al României întregite o deosebită semnificație.

Sînt încredințat că chemarea Înalt Prea Sfinției Tale va aduce roade fericite pentru organizarea temeinică și unitară a Bisericii române, precum și pentru întărirea credinței, izvorul nesecat al faptelor bune și al înălțării sufletești.

Din tot sufletul Îți urez o lungă și rodnică activitate arhipastorală.

Înalt Prea Sfințite Părinte,

În urma mărețului act al realipirii frumoasei Bucovine la patria mamă și în puterea vechilor datine, cu mare dragoste și cu deosebită mulțumire am întărit Înalt Prea Sfinției Tale purtarea cîrjei mitropolitane a Bucovinei.

Vei privi aceasta ca un semn vădit de recunoaștere a deosebitei râvne ce ai desfășurat în buna conducere pastorală a turmei încredințate Ție. Frumoasele monumente religioase ce se ridică la Suceava, Rădăuți, Putna ca o vie mărturie a evlaviei vrednicilor Voievozi ai Moldovei ne amintesc de asemenea că credința la un popor este singura temelie trainică pe care se poate rezema viitorul său, căci destinele popoarelor sînt în mîna Atotputernicului.

Cu mare nerăbdare aștept să pot veni și eu în Bucovina, spre a mă închina la aceste Sfinte Ctitorii și a înveseli sufletul meu la bogățiile și comorile de artă religioasă din toate mănăstirile Bucovinei. Grija ce ai purtat de păstrarea lor a găsit un răsunset de vie recunoștință în inimile credincioșilor.

Din tot sufletul urez Înalt Prea Sfinției Tale încă mulți ani de fericită arhipăstorie.

Prea Sfințite Părinte,

În urma unirii ținuturilor de peste munți cu patria mamă și în puterea vechilor datini, cu deosebită bucurie Ți-am dat întărirea cuvenită pentru păstoria poporului ortodox din Eparhia Aradului.

Cunosc grelele lupte ale acestei Episcopii de la marginea românismului, cea mai expusă la bătaia valurilor străine, și aduc în ziua aceasta prinosul nostru de recunoștință pentru vrednicii luptători ai Bisericii române, precum și mărturisirea sentimentelor noastre de dragoste pentru scumpii voștri poporeni de pe malurile Mureșului și ale Crișului, îndemnîndu-i ca și pe viitor să-și păstreze cu aceeași credință limba și legea strămoșească.

Întru mulți ani de rodnică păstorie.

Înalți Prea Sfinți Părinți,

Mergeți și întoarceți-vă acum la scaunele voastre episcopale și urmați a apropia cît mai mult de Biserică sufletele credincioșilor, propovăduind, în aceste vremuri de grele încercări morale, tuturor treptelor sociale iubirea aproapelui, buna înțelegere și pacea obștească. Întăriți în inimi frica de Dumnezeu, ferirea de nedreptate și fapte rele, respectul ocîrmuitorilor către ocîrmuiți și al acestora din urmă către autoritate. Numai prin păstrarea și întărirea unor asemenea sentimente putem avea o țară bine întemeiată cu o propășire sigură în

timp de pace și o puternică pregătire pentru orice vreme grea.

Vă mulțumesc din adâncul sufletului pentru bunele urări ce Ne-ați adus Reginei, Mie și Familiei Mele.

Cuvîntare la inaugurarea Universității românești din Cluj

1 februarie 1920

Cu adîncă mulțumire sufletească am răspuns la invitația de a asista la sărbătoarea de azi ; am considerat ca o datorie plăcută pentru Regină și Mine de a prezida la inaugurarea Universității române din Cluj în ziua solemnă cînd un nou duh își face intrarea în aceste ziduri.

Salut cu vie plăcere între oaspeții noștri pe savanții reprezentanți ai Universităților străine și pe acei ai Universităților și instituțiilor științifice din țară, care prin prezența lor au vrut să arate dragostea frățească ce o simt față de tînăra lor soră, aducîndu-i urări calde și simpatia lor îmbărbătătoare pentru viitor, dînd astfel acestei serbări culturale un caracter de solemnitate deosebită.

Un frumos obicei din vechime cerea celui ce avea să vorbească într-o ocazie solemnă să-și înceapă cuvîntul cu o binecuvîntare : *sic orator antequam dictor*.

Socotesc că rareori acest nobil sfat a fost mai potrivit ca în împrejurarea de față.

Ca un curat prinos al inimilor noastre recunoscătoare, ridică-se dar, duioasă și smerită, închinăciunea noastră către vestitorii, înainte-mergătorii și făuritorii acestei zile de glorie ; către slăviții și din veac adormiții mucenici ai neamului acestuia, știuți și neștiuți, mari și mărunți, ca și către acest nemuritor sobor de morți ai războiului din urmă. Căci dacă bucuria de astăzi e numai a noastră, a celor rămași, meritul e al lor, al celor duși, al tuturor ; de la Mihai, izbăvitorul dintru-nceput, de la marii ostași ai gîndului și faptei românești de aici, străjeri neadormiți ai limbii și legii, pînă la cel de pe urmă cioban și plugar sărac, care au păstrat cu îndărătnicie patrimoniul național, toți, dar absolut toți, au partea lor în opera de astăzi, în strălucita minune a României Mari, în hotarele Daciei Traiane, pe care nu le-a fost hărăzit s-o vadă, dar care, fără truda și jertfa lor de fiecare clipă, n-ar fi fost cu putință.

Cînd viteaza Mea armată s-a aruncat peste munte, ea a putut găsi astfel în energia populației și în conștiința ei de neam sprijinul moral necesar biruinței; iar cînd, pe urma oștilor biruitoare, au descălecat dascălii și cărturarii regatului Meu, ei au aflat nestinsă vatra de foc sacru pe care românimea ardeleană – vestală credincioasă – îl păstrase prin veacuri.

Cuvine-se dar, cu adevărat, să-i unim pe toți în aceeași binecuvîntare astăzi, împreună cu vitejii care, cu sîngele lor generos, au scris și pecetluit, după datină, hrisovul stăpînirii noastre veșnice prin aceste mîndre ținuturi. Binecuvîntat și slăvit în veac să fie numele lor!

Rod al acelorași străduințe e și Universitatea română pe care o inaugurăm astăzi aici. Aici, în acest oraș, care sub stăpînirea de ieri ajunsese centrul concepției maghiare în Ardeal, fosta Universitate ungurească, întemeiată în bună parte și cu banul românesc, și de formă cu cele mai dulci făgăduințe de toleranță – cursurile erau să fie paritetice –, a devenit în curînd focarul gîndirii maghiare exclusiviste față de orice alt sentiment național. Nicăieri, poate, nu s-a simțit mai nemilos pumnul stăpînirii trecute pe sufletul românii, ca în Clujul unguresc cu Universitatea lui.

Dumnezeu însă n-a îngăduit ca această unealtă crudă să-și vadă scopul îndeplinit. Și iată, prin voința acelor puteri misterioase, care pot fi întârziate dar nu zădărnice, se desface astăzi, ca un semn luminos al idealului nostru înfăptuit, templul senin al învățăturii și iubirii de patrie, Universitatea românească a Clujului românesc.

Ieri încă, datoria către neamul românesc era deslușită : înfăptuirea unirii naționale. Astăzi, prin mărirea teritoriului și prin înglobarea în Statul român a unui însemnat număr de cetățeni, care, aparținând altor neamuri, reclamă dreptul de a trăi pe pământul care i-a născut, problemele politice, sociale și economice au crescut mult și în aceeași măsură s-au înmulțit îndatoririle tuturor acelor care sînt chemați a juca un rol în viața Statului.

Nu numai după forța brută sau după numărul baionetelor, nici după întinderea teritoriului se măsoară puterea unui Stat modern, ci mai cu seamă după gradul culturii sale intelectuale.

Prin știință și lumină putem numai întări prezentul și pregăti temeliiile unui viitor rodnic.

Precum în ordinea vieții materiale spiritul pune în mișcare materia, asemenea și în ordinea vieții sociale forța unei națiuni crește prin impulsunea dezvoltării sale morale. Și cine oare

poate da această impulsione mai eficace decît creierul unei națiuni : Universitatea.

Cuvîntul Universitate – *Omnium scientiarum universitas* – ne spune menirea ei. Îmbrățișînd tot domeniul gîndirii, la ea, ca la un izvor neseccat, aleargă tineretul studios ca să-și potolească setea sa de lumină și de știință, și cu cît ea se va ridica mai sus pe aripile luminoase ale cugetării, cu atît mai bogat, mai limpede și mai binefăcător va curge acest izvor.

Astfel apare în viața Statului Universitatea în puterea rolului ei atît de înalt, atît de nobil, nu de a scoate un număr cît mai mare de titrați – nu cantitatea, ci calitatea este factorul important –, ci de a forma generații de oameni de caracter, însuflețiți de vederi largi, pătrunși de iubire de Patrie și de dragoste de învățătură și de muncă, dornici de a pune energia și capitalul lor de știință în slujba acestei țări.

Am ferma convingere că tînăra Universitate română, ai cărei nași sîntem astăzi, va ști să răspundă în viitor tuturor așteptărilor Mele. Așezată într-o țară în care diferitele naționalități au trăit fiecare viața lor proprie culturală și intelectuală, în raport cu aspirațiile etnice și cu puterile lor civilizatoare, ea are frumoasa menire de a deschide ușile sale tuturor acelor care au

dorința să se încălzească la razele luminii ei arzătoare, dovedind lumii întregi că în România întregită știința nu face deosebire cărui neam aparține tînărul studios ; cu aceeași dragoste îi va primi pe toți sub aripile ei materne.

Închinat adevărului, pe căi de dreptate — singurele care duc la concordia între diferitele seminții ale lumii —, acest așezămînt de înaltă cultură va putea fi de folos neamului și umanității, cinstindu-se și cinstindu-ne deopotrivă prin munca sa științifică.

Iar ca un semn vădit al prețuirii și iubirii Mele față de el și față de ținutul care îl adăpostește, am hotărît, în amintirea acestor serbări, a dăruî un fond de 400 000 lei, a căror dobîndă se va întrebuința pentru înființarea pe lîngă această Universitate a unui Institut pentru studiul istoriei române, atît de vitreg tratată sub stăpînirea trecută.

Urările călduroase pentru un viitor strălucit și pentru propășirea pe calea adevăratei științe, ce fac astăzi pentru noul așezămînt național de înaltă cultură, le cuprind în cuvintele ce zic din tot sufletul : *Vivat, floreat, crescat alma mater Clusiensis ad scientiae honorem Patriaeque salutem !*

Cuvîntare la Mănăstirea Putna

16 mai 1920

Călcînd pentru întîia oară pe pămîntul frumoasei Bucovine, readuse la sînul patriei mume, am socotit ca o sfîntă datorie ca întîiul Meu pas să se îndrepte spre acel locaş atît de scump oricărei inimi româneşti, pentru a aduce umbrei marelui erou al Moldovei şi al creştinătăţii, Ştefan cel Mare şi Bun, prinosul de recunoştinţă naţională şi de adînc simţită slăvire din partea întîiului Rege al României întregite.

Veacuri de restrişte au înşirat an după an şi au împletit o cunună de dureri şi de suspine în timpul cînd ţările româneşti căzuseră sub îndelunga robie turcească, dar mai cu deosebire de la dezlipirea acestei părţi, celei mai vechi şi mai

frumoase a Moldovei, din trupul părintesc. Inimile românești rosteau numele marelui Voievod plîngînd, pentru că mormîntul său se afla pe pămînt robit. Și atît de adîncă și reală era această durere, că în anul 1871, la serbarea din Putna, marele nostru Eminescu cînta :

*Durere !... și-i profundă cînd România plînge,
Cu fruntea 'nfășurată de doliu la mormînt ;
Durerea-i pretutindeni, durerea se răsfrînge
În valea și Carpatul ce-i românesc pămînt.*

Dar sufletul românesc și-a făurit din icoana eroului său simbolul de mîngîiere și de nădejde al unor timpuri pe care povestea le închipuise ca testament al lui Ștefan cel Mare :

*Dumnezeul părinților voștri se va îndura
de lacrimile fiilor săi și va ridica dintre voi
pe aceia care vă vor așeza iarăși în voinicia
și puterea de mai înainte.*

Acesta era cuvîntul fermecător al nădejdi.

Răzeșii, care fuseseră sădiți de mîna lui Ștefan la toate hotarele, l-au purtat cu sfințenie din tată în fiu în sufletele și legendele lor.

Bisericile și mănăstirile semănate pe tot întinsul țării, ca prinos de recunoștință celui Atotputernic, pentru biruințele împotriva atîtor dușmani, i-au păstrat evlavia sufletului său sfînt și cărturarii i-au preamărit numele din secol în secol.

Pîna și în veacul cel mai umilitor al Fana-rioșilor, necunoscutul scriitor, în vestitul cuvînt de pomenire al Marelui Ștefan, îl preamărește astfel :

Ce minte așa de bogată în gînduri, ce limbă așa de îndestulată în voroave, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvîntului să poată împodobi atîtea risipe ale vrăjmașilor, atîtea sfărîmări de cetăți, atîtea zidiri de lăcașuri sfinte și atîta înțelepciune a acestui bărbat, care cu vitejie ne-au apărat, cu înțelepciune ne-au ocîrmuit și în cît au trăit voinicia noastră și fericirea au înflorit și carele pe toate lucrările lui cu credința în Iisus Hristos le-au pecetluit ; la război biruitor smerit, la pace Domn drept și bun, în viața sa din parte credincios adevărat.

Ștefan al Moldovei, ai trăit veacuri în sufletele românești și vei trăi de-a pururea. Sămînța ce ai pus în inimile noastre a rodit și poruncile tale s-au îndeplinit.

Prin jertfa de sînge a sute de mii din fiii patriei, am împins hotarele pînă la marginile însemnate de graiul și de sîngele românesc. Chilia și Cetatea Albă, la pierderea cărora a sîngerat inima ta, sînt ale noastre, și Ardealul, pentru care tu și viteazul tău fiu, Petru Rareș, ați purtat armele victorioase peste munți, este al nostru. Al nostru-i malul Mării și bogata Dunăre de jos.

Și tot după a ta poruncă făcut-am răzeși, în tot întinsul pămîntului românesc, pe toți aceia care au purtat arma în timp de război, lucrînd cu plugul în timp de pace.

Steagul tău purtător de biruință l-am așezat în Mitropolia Capitalei noastre, spre a fi înfățișat mulțimilor la zile mari de sărbătoare, pentru întărirea și înălțarea sufletelor noastre.

Și totuși, cînd am plecat genunchii în fața scumpului tău mormînt, în sufletul Meu s-a născut încă o duioasă rugă, pe care o îndreptăm către tine ca unui părinte din veac adormit, dar necurmat alături de sufletele noastre. În numele tău și al marilor tale fapte, am găsit izvorul nesecat al răbdării în timpul de umilință și al curajului în timp de restriște. Insuflă-ne duhul sfintei uniri în inimile noastre, pentru ca să

putem duce înaintea greaua sarcină a Statului nostru întregit.

Coboară-se raza geniului tău ocrotitor în sufletele noastre, pentru îndreptarea tuturor păturilor sociale pe calea concordiei, din care numai poate izvorî adevăratul bine obștesc.

Însuflețiți de acest gând al unirii cetățenești, chemasem aici pe fruntașii țării și ai neamului și mai ales pe acei care împreună cu Mine au luptat, îndurînd într-un fel sau altul marile greutăți prin care am trecut și care m-au ajutat să văd adus la îndeplinire visul nostru secular. Voiam să ne împărtășim împreună de bucuria acestei zile înălțătoare și totodată să ne aruncăm privirile asupra viitorului ce ni se deschide și să ne gândim că opera unității noastre, ca stat și națiune, așteaptă de la noi încă multe și îndelungate silințe, pentru ca tot ce am dobîndit prin atîtea jertfe să fim în stare a păstra și consolida prin necurmată și înțeleaptă muncă. Iar asemenea muncă nu se poate îndeplini cu sorți de izbîndă decît numai prin unirea tuturor forțelor naționale din vechiul regat și din ținuturile unite la patria mamă, și prin conlucrarea tuturor bărbaților pricepuți la refacerea tuturor ramurilor de gospodărie ale

Statului, după marile zguduiuri prin care am trecut.

Să ne unim deci gândul nostru, al tuturor Românilor cu iubire de neam, și în fața mormîntului acestui erou național să jurăm că în împrejurările grele vom fi strîns uniți, avînd numai un singur gând și o singură simțire : fericirea scumpei noastre patrii, pentru care sîntem gata a face orice sacrificii.

Cuvîntare către recruții din Basarabia și Bucovina

2 iulie 1920

Dragi ostași din ținuturile basarabene și bucovinene, iarăși alipite la Patria-Mumă !

Cu vie mulțumire către Dumnezeu Atotputernicul, care ne-a condus brațul ca să înfăptuim acela ce de veacuri era dorul fiecărei inimi românești, oriunde bătea ea, și cu mare bucurie vă găsesc azi, aici, în ziua de sărbătoare în care prin jurământ v-ați legat pentru apărarea Patriei și a Tronului în fața lui Dumnezeu și a acestor Drapele, care au condus oștirile noastre, ca să vă scape pe voi de o stăpînire care nu era românească și să vă aducă iarăși la sînul Mamei care este România Mare.

Cînd v-ați legat prin jurămîntul acesta cu inima și trupul către Țară, ați intrat într-o nouă familie, care este brava oștire românească.

Zi mare și zi frumoasă este cînd, prin depunerea jurămîntului, soldatul intră în familia mare a fraților ostași români, căci de aici înainte el este adevărat ostaș român, bucurîndu-se de toate drepturile și trebuind să facă față la toate datoriile.

Și care sînt aceste îndatoriri ? Să fiți frați de inimă ca și de sînge ; să fiți gata să apărați ceea ce este mai scump : Căminul vostru, Țara și Patria voastră, Regele și Dinastia voastră, și toate acestea din toate puterile și cu tot sîngele vostru.

Gîndiți-vă întotdeauna că sus în Ceruri este un ochi părintesc care vă privește în orice clipă ; gîndiți-vă ca să nu pășiți greșit, ci să apucați drumul cinstei și al datoriei, ca orice bun ostaș român.

Atunci veți căpăta nu numai încrederea, dar și iubirea șefilor voștri, care vă vor primi și vă vor îngriji ca pe copiii lor, căci oștirea românească este o familie mare, care are legături tari și sfinte între membrii ei, legături constatate în cursul războiului național și care constau ca toți să se jertfească pentru unul, unul pentru toți și toți la rîndul lor pentru Patria lor iubită.

Venirea voastră în Capitala României întregite mai formează și cheagul cel mai puternic pentru unirea de veci a tuturor țărilor românești. Prin serviciul ce-l faceți aici în vechile și glorioasele regimente, înfăptuiți și mai trainic unirea sacră, care cuprinde pe toți fiii României Mari în interiorul acelorași hotare și sub același acoperământ.

Cu nădejde mă uit la voi și am convingerea că voi găsi în voi, astăzi și în viitor, ostași buni și vrednici, care cu credință nestrămutată și cu jertfa vieții lor își vor servi Țara și Patria românească.

Și acum cu toții împreună să strigăm :

Trăiască scumpa noastră oștire românească !

Cuvîntare la solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealului

26 august 1920

Însuflețit de aceeași patriotică pietate cu care M-am închinat la Putna umbrei Marelui și Sfîntului Ștefan, vin astăzi împreună cu Dumneavoastră să aduc, ca Rege al României întregite, prinosul de recunoștință și preaslăvire față de osemintele acestei mărețe figuri a Istoriei Românilor. Cu evlavie și plini de admirație ne descoperim și plecăm capetele noastre înaintea Ta, Viteze Mihai, care ne-ai fost o stea lucitoare în timpuri de grea încercare și un izvor nesecat de îmbărbătare pentru ostașul nostru în toiul luptei, iar pentru întregul neam românesc ai fost încă mai mult : simbolul viu și glorios al unității naționale.

Lăsat-ai undeva, în Capitala unei mari Împărății din vremi trecute — care s-a folosit

mult de sabia-ți cuceritoare, dar drept răsplată ți-a pregătit în taină pieirea —, aceste cuvinte scrise de mîna Ta :

« Și hotarul Ardealului, pohta ce am pohtit, Moldova și Țara Românească ».

După trei veacuri de lupte și îndelungate suferințe, prin grele jertfe de sînge, izbutit-am a-ți aduce la îndeplinire « pohta ce ai pohtit » : Țara Românească, întreagă și nedespărțită, și-a dobîndit neatîrnarea în marginile hotarelor pentru care ți-ai dat viața. Dreptatea a învins, iar jertfa Ta n-a fost în deșert.

De aceea ți se închină azi, ca eroului lor național, milioane de inimi românești. Te salută din cer sufletele miilor de ostași cărora, jertfindu-și ca și Tine viața pentru măreața idee a unirii, le-a fost dat să fie executorii testamentului Tău. Cu noi toți se bucură și sufletele întîilor Voievozi Basarabi, ale căror rămășițe au fost descoperite de curînd în străvechea Biserică Domnească din Curtea de Argeș ; parcă le-a ajuns prea strîmt locașul lor în zilele noastre, cînd atît s-au întins hotarele Țării, ai cărei întemeietori au fost și ei.

Dea Domnul ca mărimea jertfei lui Mihai Viteazul și amintirea pururea vie a suferințelor seculare ale unui neam întreg, precum și a

măreței răsplăte prin izbînda noastră să ne fie îndemn statornic spre înălțarea sufletelor către acea unire a tuturor, de la mic pînă la mare, în munca pentru binele obștesc, prin care să putem consolida ceea ce ne-a ajutat Dumnezeu să cîștigăm, căci grea este răspunderea ce avem față de trecutul și viitorul neamului românesc.

Iubiți școlari,

Acea patriotică inimă românească prin stăruința căreia s-a înființat școala voastră lîngă locul de odihnă al lui Mihai Viteazul s-a gîndit cu drept cuvînt că tinerele voastre suflete se vor încălzi de faima și aureola acestui mare Domnitor și că învățămintele vieții sale, atît de bogată în fapte de vitejie, se vor sădi mai adînc, în inimile viitorilor conducători ai iubitei noastre armate. Voi sînteți bucuria pururea înnoită a măreței umbre care vă ocrotește. Vouă vă este dată credincioasa pază a acestei sfinte rămășițe. Fiți vrednici de această mare cinste !

Cuvîntare la inaugurarea Universităţii din Cernăuţi

24 octombrie 1920

După înălţătoarea serbare a inaugurării Universităţii surori din Cluj, am aşteptat cu deosebită bucurie prilejul de a-mi îndeplini şi faţă de Universitatea din Cernăuţi aceeaşi plăcută datorie, prezidînd împreună cu Regina şi cu Principele moştenitor inaugurarea cursurilor acestui înalt institut cultural, care prin revenirea Bucovinei la sînul patriei mame a îmbrăcat o haină nouă, potrivit trebuinţelor naţionale ale Statului Român. Dar temelia care este căutarea luminii şi cercetarea adevărului rămîne neclintită şi ştiinţa împodobită de aici înainte cu haina românească îşi urmează necontenit cu aceeaşi rîvnă zborul spre sfere tot mai înalte şi noi o urmărim cu aceeaşi necurmată dragoste.

De aceea, în aceste timpuri de mari frământări economice și sociale, salut cu deosebită plăcere acest prilej care ne permite să ne adunăm noi, cîrmuitorii țării și ai culturii, și să ne îndreptăm cugetul nostru la menirea celor mai înalte așezăminte de învățătură, care înfățișează, pe deasupra zbuciumărilor vieții de toate zilele, năzuința eternă a minții omenești către progres și adevăr.

Precum trupul rămîne o materie inertă și nefolositoare fără puterea conducătoare a creierului, tot astfel viața economică și socială a unui Stat este lipsită de forța diriguitoare, dacă n-ar avea la cîrmă în toate domeniile mințile luminate ale națiunii ; iar lumina ne vine de la Universitate, căci aici se pregătesc conducătorii tuturor ramurilor de producție. Și tot de aici, pe căi spinoase și îndelung răbdătoare, pornesc cercetările pentru descoperirea și utilizarea noilor forțe cucerite de la domeniile necunoscutului. Aceia care, avînd ochii ațintiți numai la activitatea practică și imediată, se întrebă ce folos poate ieși din lucrările de știință pură uită că, dacă nu s-ar cerceta tainele naturii cu îndărătnicie și din iubire de știință, ne-am învîrti mereu în cercul restrîns al rutinei, precum prea lesne uită lumea de rînd cui se datorează

atîtea descoperiri și invenții ajunse acuma la îndemîna și spre folosul tuturor. Munca intelectuală cheltuită la studierea pînă în cele mai mici amănunte în orice direcție se răsplătește mai curînd sau mai tîrziu cu foloase practice de interes obștesc. Să cinstim dar după cuviință această muncă izvorîată din tot ce este mai înalt în firea omenească.

În aceste clipe care pentru Universitatea din Cernăuți sînt o serbare de înaltă bucurie în onoarea științei și a studiului, să nu supunem unui cuget critic ceea ce a fost aici înainte de azi, să nu îngăduim unei umbre să întunece veselia momentului. Trecutul aparține istoriei, să îndreptăm deci privirile noastre cu încredere spre viitor. Totuși și în trecut era în fosta Universitate un colț de unde raze luminoase s-au răspîndit și asupra României de ieri. Nu sînt puțini preoții și vlădicii din vechiul Regat care s-au întors de la Cernăuți în țara Românească cu un capital bogat de învățătură creștinească predată și în limba strămoșească, și așa facultatea teologică greco-ortodoxă este lanțul care leagă trecutul cu prezentul.

Să nu uităm însă pentru viitor că nimic nu se poate face viu și trainic în viața unui Stat decît pe temelii naționale, și de aceea, pe lîngă munca

științifică de ordin general, o preocupare deosebită a studiilor înalte universitare trebuie să fie cunoașterea țării și a poporului său. Și într-aceasta, ușoară și plăcută vă este sarcina, pentru că e prea frumos acest cap de țară și vrednic poporul care îl locuiește de la descălecatul Moldovei, care de aici s-a lățit pînă la Nistru, Dunăre și Mare.

Sînt bine încredințat că prin activitatea domniilor voastre veți scoate la iveală și veți spori tot ce este frumos și nobil în sufletul tineretului studios și că veți forma nu numai generații cu caracter și folositoare țării, dar și cetățeni credincioși și iubitori de patrie.

Ca un semn al dragostei mele pentru tinerimea universitară bucovineană, dăruiesc suma de 200 000 lei, spre a servi ca prim fond pentru ajutorarea culturală a studenților merituoși de la toate facultățile acestei Universități, după cum senatul universitar va chibzui mai bine.

Salutînd cu dragoste pe toți profesorii și studenții adunați la această zi de sărbătoare culturală, urez din toată inima : *Vivat, floreat, crescat alma mater Cernoviciensis.*

Cuvîntare la congresul agronomilor

5 decembrie 1920

Mulțumesc din inimă pentru calda primire ce am găsit în mijlocul domniilor voastre și mărturisesc că am urmat cu mare plăcere invitația de a lua parte la ședința de deschidere a congresului agronomilor.

Voi, agronomii, aveți o frumoasă menire, care din zi în zi devine mai frumoasă, în legătură fiind cu roditoarea noastră țară. Sînteți chemați a fi călăuzitorii acelor care în cea mai mare parte stăpînesc pămîntul, care din mîna marilor proprietari a intrat azi în mîna micii proprietăți țărănești, care prin știința domniilor-voastre din școală sau experiență din trecut trebuie să dea roade multe și frumoase. Aceste roade însă nu vor fi cele așteptate și la înălțime,

dacă această știință și experiență nu vor fi împerecheate cu o muncă cinstită.

Cu noua împărțire a pământului, va fi nevoie ca să arătați micului proprietar și să-l călăuziți în modul cum trebuie să lucreze acest pământ bogat și binecuvântat de Dumnezeu, dornic de a primi sămînța, și cum din el să tragă roade multe și frumoase, așa ca Statul întreg să se folosească de munca cinstită și onestă a tuturor fiilor săi iubiți.

Prin întregirea neamului și alipirea noilor ținuturi, veți putea vedea și studia alte metode pentru agricultura din ținuturi care cu lucrat sub altă cultură. În parte, poate vă veți folosi de experiența făcută în vechiul regat și din toate acestea să scoateți ceea ce este mai bun și mai practic pentru ca pământul nostru să dea roadele cele mai frumoase, astfel ca prin ele și munca noastră cinstită, să avem putința a ne asigura un loc de frunte în areopagul țărilor civilizate.

Pentru a ajunge acolo, voi, agronomii, sînteți chemați a fi conducătorii acelor care lucrează pământul, arătîndu-le mijloacele cele mai bune. Frumoasă vă este menirea și, încredințat fiind că veți fi la înălțimea acestei meniri, vă zic : Bine ați venit.

Documentul Încoronării

Alba Iulia, 15 octombrie 1922

Noi, Ferdinand I, Regele României, urmînd la tron prin drept de moştenire, în ziua de 28 septembrie 1914, după trecerea la cele veşnice a slăvitului Nostru unchi, Carol I, care, cu ajutorul marilor patrioţi, prin înţelepciunea şi bărbăţia poporului, şi vitejia oştirii, a cucerit Independenţa şi a întemeiat regatul, început-am, cu binecuvîntarea lui Dumnezeu, domnia Noastră în zile grele : de mari primejdii, dar şi de mari nădejdi !

Cea dintîi grijă a Noastră a fost ca neamul în fruntea căruia M-a aşezat pronia cerească să nu piardă prilejul de a-şi asigura dreptul de a trăi netrunchiat şi de sine stătător !

Luptele, jertfele și toată truda generațiilor trecute, care de-a lungul veacurilor au izbutit să înalțe treptat dar sigur clădirea trainică a statului nostru independent, Îmi luminau zarea și-Mi întăreau sufletul întru împlinirea datoriei Mele sfinte de Domn și de Român !

Cu încrederea în Dumnezeu și în puterea de viață a neamului, îndemnat de cuvântul întregului popor și ajutat de sfatul acelor care cu credință s-au închinat țării și tronului, am purtat războiul întregirii neamului ; și, biruind restriștele, am văzut înfăptuită unitatea națională de atîta vreme așteptată.

În ziua de 9 aprilie 1918, Basarabia s-a alipit de patria mamă ; în ziua de 28 noiembrie 1918, Bucovina a revenit la vatra strămoșească ; iar la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918, Banatul, Ardealul și părțile ungurene s-au declarat într-un singur glas unite pentru vecie cu regatul român.

Spre a chema binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra acestor mărețe fapte din care a ieșit România Mare și spre a le da o consfințire în fața scumpului nostru popor, ne-am adunat cu toții la Alba Iulia, străvechea cetate a Daciei romane și a gloriei lui Mihai Viteazul, și aici, azi, 15 octombrie 1922, de față fiind Membrii

Familiei Mele Regale, reprezentanții suveranilor și țărilor aliate și amice, ai Senatului și Adunării deputaților, căpeteniile armatei, membrii tuturor corpurilor constituite ale țării și Academiei Române și universităților, delegațiunile comunale urbane și rurale din întreaga țară, și reprezentanții tuturor confesiunilor, ne-am încoronat, Eu și scumpa Mea soție, Maria, părtașa suferințelor și bucuriilor Mele și ale țării ; și, pentru ca neuitată să fie amintirea zilei de azi, am întocmit și subscris în al nouălea an al domniei noastre acest de față document !

Ferdinand
Maria

Proclamația Majestății Sale Regelui către popor

*Ceremonia Încoronării
Alba Iulia, 15 octombrie 1922*

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, am moștenit Coroana României, după glorioasa domnie a întemeietorului regatului. Suindu-Mă pe Tron, am rugat Cerul să dea rod muncii ce, fără preget, eram hotărât să închin iubitei Mele țări, ca bun Român și Rege. Pronia cerească a binecuvîntat și – prin bărbăția poporului și vitejia ostașilor – Ne-a dat să lărgim hotarele Regatului și să înfăptuim dorul de veacuri al Neamului nostru.

Am venit astăzi cu Regina – care Ne-a fost tovarășă în credință neclintită la restriște și la bucurie – ca, prin această sărbătoare, să consacram în fața Domnului și a scumpului nostru popor legătura ce Ne unește de-a pururea cu dînsul.

Punînd pe capul Meu, în această străveche cetate a Daciei romane, coroana de oțel de la Plevna, pe care noi și glorioase lupte au făcut-o pe veci coroana României Mari, Mă închin cu evlavie memoriei celor care, în toate vremurile și de pretutindeni, prin credința lor, prin munca și prin jertfele lor, au asigurat unitatea națională ; și salut cu dragoste pe acei care au proclamat-o într-un glas și o simțire, de la Tisa pîn' la Nistru și pînă la Mare.

În aceste clipe, gîndul Meu se îndreaptă cu recunoștință către viteaza și iubită Noastră armată.

Pentru răsplata trudelor trecutului, rog cerul ca poporul Nostru să culeagă în pace roadele lor binecuvîntate și să propășească în liniște, frăție și muncă harnică.

Cu inima plină de dragoste și credință, mărturisesc dorințele sufletului Meu :

Vreau ca țărănimea, stăpînă pe veci a ogoarelor ce le-a dobîndit, să le dea toată puterea de rodire în folosul ei și al binelui obștesc !

Vreau ca muncitorimea, credincioasă patriei, să-și afle soarta tot mai prosperă într-o viață de armonie și dreptate socială !

Vreau ca în hotarele României Mari, toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și naționalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale

tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile statul în care Cel de Sus a rînduit să trăiască împreună cu noi !

Vreau ca Românii din toate straturile sociale, însuflețiți de năzuința unei depline înfrățiri naționale, să se folosească toți de legitima ocrotire a statului !

Vreau ca în timpul domniei Mele, printr-o întinsă și înaltă dezvoltare culturală, patria noastră să-și împlinească menirea de civilizație ce-i revine în renașterea Orientului european după atâtea veacuri de cumplite zbuciumări !

Sînt sigur că, în îndeplinirea mării noastre datorii, voi avea sprijinul tuturor bunilor fii ai țării, nedespărțiți în gînd și în faptă, în jurul Tronului !

Acestei sfinte misiuni, în neclintită unire cu poporul Nostru, voi închina toate puterile Mele de om și de Rege, și asupra ei chem, în această zi solemnă de înălțare sufletească, binecuvîntarea Celui Atotputernic !

În seria

IZVOR Țara sălciilor

de Martha Bibescu

Prin cea mai importantă carte referitoare la țara sa de origine, *Izvor, țara sălciilor*, ea se dovedește a fi o adevărată ambasadoare a poporului său în Europa și în lume.

336 pagini Preț : 79 000 lei

În seria

Clar Obscur

Zbor peste cortina de fier *Istoria fugii mele din România* de Linu Dragu Popian

Pentru preotul Linu Dragu Popian, licențiat deopotrivă în teologie ortodoxă și în teologie catolică, trecerea frontierelor comuniste a avut valoarea unei experiențe inițiatice.

256 pagini Preț : 56 000 lei

IALTA sau împărțirea lumii

de Arthur Conte

S-au tipărit nenumărate articole, studii și mărturii pe această temă, dar *Ialta sau împărțirea lumii* (Premiul *Historia* și Premiul *Plaisir de lire*) este « cartea de referință » atât pentru specialiști, cât și pentru marele public.

320 pagini Preț : 69 000 lei

Operație fără anestezie

Din amintirile și speranțele unui chirurg
de Dumitru Pascu

...Ca unul care crede că o societate care acceptă să-i spui orice, mai puțin adevărul, e o societate încă bolnavă, chirurgul Dumitru Pascu își îngăduie să spună un număr de adevăruri care trebuie neapărat spuse.

192 pagini Preț : 42 000 lei

Rețeaua Caraman

Cei treisprezece români care au zguduit NATO
de Pierre Accoce și Daniel Pouget

În 1969 a fost anihilată la Paris una din cele două mari rețele de spionaj care zguduiseră Vestul după război. Protagonistii erau români, iar șeful rețelei se numea Mihai Caraman.

224 pagini Preț : 39 000 lei

Războiul a fost câștigat în Elveția *Afacerea Roessler*

de Pierre Accoce și Pierre Quet

O epopee din umbră care a făcut să se încline balanța armelor. Iată istoria rețelei « Lucy ». Rezistenți cu totul neobișnuiți. Ofițeri germani ! Un document exploziv.

272 pagini Preț : 49 000 lei

În prezența stăpînilor

Treizeci de ani de jurnal secret la România liberă
de Boris Buzilă

Cu o prefață de Tia Șerbănescu

Boris Buzilă a lucrat mai bine de trei decenii la « cel de-al doilea ziar al țării », ținând în secret un jurnal, îndeletnicire nu lipsită de primejdii.

400 pagini Preț : 58 000 lei

Anchetă asupra morții prințesei Diana

de Jean-Marie Pontaut și Jérôme Dupuis

31 august 1997. Cum a fost posibil ? Ce chip a luat Destinul pentru a pune capăt vieții unei femei atât de frumoase și de iubite ?

160 pagini Preț : 29 500 lei

În seria « **AltFel** »

Corpus Christi *Anchetă asupra scrierii Evangheliilor*
de Gérard Mordillat și Jérôme Prieur

Pornind de la Patimile din Evanghelia după Ioan, Gérard Mordillat și Jérôme Prieur au întreprins, de-a lungul a cinci ani, o vastă anchetă asupra originilor Noului Testament.
256 pagini Preț : 48 000 lei

Țigani din România *O minoritate în tranziție*
de Emmanuelle Pons

Ce s-a întâmplat cu rromii în ultimul secol ? Cine sînt ei azi ? Ce spun cifrele – dar și țiganii înșiși – despre felul în care trăiesc, migrează și coabitează membrii comunității cu românii și cu celelalte minorități ?
160 pagini Preț : 29 500 lei

Ce este un evreu ? *Iudaismul povestit tinerilor*
de Marek Halter

În ciuda miilor de cărți al căror subiect îl constituie, evreii și iudaismul rămîn o enigmă pentru majoritatea contemporanilor noștri, ba chiar pentru mulți evrei. Scriitorul Marek Halter le povestește astăzi tinerilor epopeea iudaismului.
160 pagini Preț : 49 000 lei

În seria *figuri & clipe*

Napoleon
de Jean Tulard

Jean Tulard este cel mai important istoric al Franței imperiale și expertul incontestabil al epopeii napoleoniene. Atît specialiștii cît și pasionații de istorie vor găsi în acest volum un Napoleon « complet », actual și surprinzător.
440 pagini În curs de apariție

Revoluția vitaminelor *Alimentație pentru sănătate*
de Thierry Souccar

Această carte își propune să vă ajute să descoperiți virtuțile terapeutice ale anumitor substanțe nutritive, precum și rolul lor crucial în asigurarea sănătății și echilibrului în organism.

384 pagini Preț : 58 000 lei

O inimă care bate

Infarctul și bolile cardiovasculare *Prevenire și tratament*
de prof. Jean-François Chassignolle
cu o prefată de prof. Christian Cabrol

Pentru toți cei atinși de boala coronariană și pentru toți cei ce devin conștienți de pericolul pe care aceasta îl reprezintă, pentru medici, infirmiere, biologi, această carte apărută în 1999 este panorama la zi a științei și practicii în domeniul prevenirii și tratării bolilor cardiovasculare.

256 pagini Preț : 56 000 lei

Cărți-eveniment

Jurnalul lui Emil Racoviță

Filmul mării aventuri polare **INEDIT**

Această carte-album strânge laolaltă semnele concrete ale participării unei personalități științifice românești la prima expediție internațională din istorie. Într-o frumoasă haină grafică, volumul evocă, prin intermediul documentelor de epocă, experiența și figura unui român exemplar, explică de ce multe specii de animale și insule poartă numele lui.

354 pagini Preț : 88 000 lei

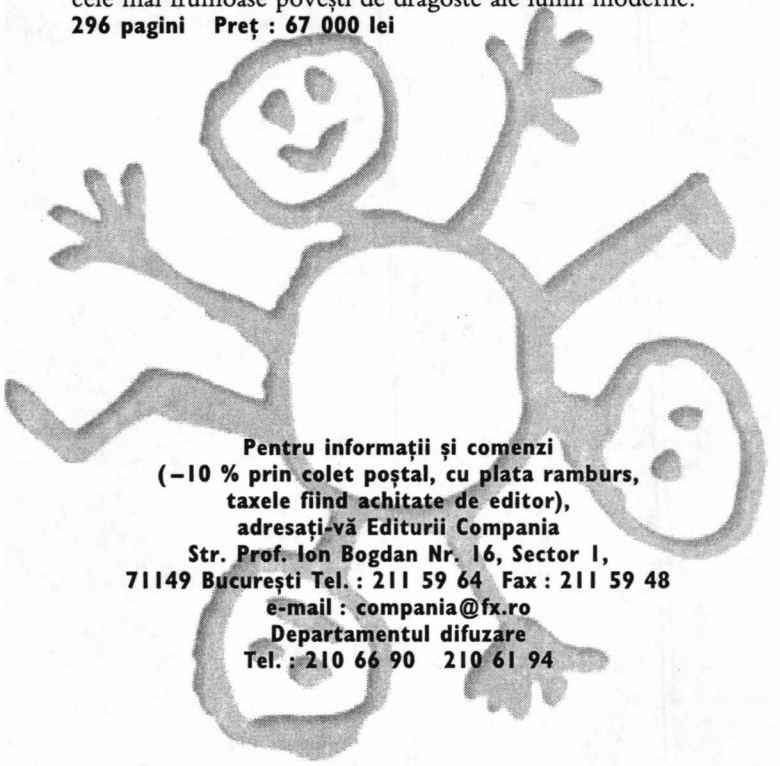
Scrisorile de dragoste ale lui Napoleon către Joséphine

Prima ediție integrală, stabilită
de Chantal de Tourtier-Bonazzi

Cu o prefață de Jean Favier și introducerea lui Jean Tulard

Cele 269 de scrisori, documente excepționale, au fost puse
în contextul lor istoric și însoțite de un solid aparat critic.
Erudiți și conservatori au țesut astfel vălul rupt al uneia din
cele mai frumoase povești de dragoste ale lumii moderne.

296 pagini Preț : 67 000 lei

**Pentru informații și comenzi
(-10 % prin colet poștal, cu plata ramburs,
taxele fiind achitate de editor),
adresați-vă Editurii Compania
Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16, Sector 1,
71149 București Tel. : 211 59 64 Fax : 211 59 48
e-mail : compania@fx.ro
Departamentul difuzare
Tel. : 210 66 90 210 61 94**

Destinul trebuia să se împlinească cu cea mai mare violență, iar unirea poporului român să se facă prin mâinile victimei sale. Mâinile sale nobile tremurau pe foaia cu mesajul care îl lăsa pradă sorții nemiloase : « Noi, prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Ferdinand... »

Cînd coborî treptele Parlamentului, cu pasul său nesigur, cu ochii roșii, cu mîna încheștată pe mînerul sabiei, era rege și știa că avea să declare război Germaniei.

Martha Bibescu

**Cînd am luat moștenirea întemeietorului
României moderne, am făgăduit înaintea
reprezentanților Națiunii că voi fi bun
Român. Cred că M-am ținut de cuvînt.
Grele au fost timpurile, mari au fost
jertfele, dar strălucită este răsplata,
și astăzi pot spune cu fruntea senină :
față de Dumnezeu și față de poporul Meu,
am conștiinta curată.**